

UPPSALA UNIVERSITET

Invandrarkvinnor i Sverige som entreprenörer och företagare

En kvalitativ intervjustudie om invandrarkvinnors användning av socialt kapital och dess
betydelse som resurs och produkt av entreprenörskap

Faria Mohamud

Sociologiska institutionen
Socialpsykologi C
Kandidatuppsats, 15 hp
VT2019
Handledare: Henrik Fürst
Examinator: Vessela Misheva

Förord

Jag vill framföra ett varmt tack till min familj som stöttat mig mycket igenom denna uppsats. Utan er hade jag inte lyckats! Jag vill även tacka alla de kvinnor som gett mig möjlighet och tid för intervjuerna, vilka varit avgörande för uppsatsens tillkomst. Sist men inte minst vill jag tacka min handledare och min examinator för deras råd, engagemang och för att de stöttat och guidat mig igenom detta arbete.

Tack

Stockholm januari 2019

Faria Mohamud

Abstrakt

Tidigare forskning inom etniskt entreprenörskap har visat hur viktigt sociala kontakter och nätverk verkat för att kvinnor från minoritetsgrupper skulle kunna förändra sina individuella sociala statusar och inkluderas i det nya samhället som entreprenörer. Denna studies syfte har varit att undersöka vilka specifika strategier några invandrarkvinnor i Sverige använt sig av för att genom entreprenörskap förändra sina egna sociala kontexter. För att tolka hur kvinnorna använt sig av sitt sociala kapital samt den verkan detta haft på deras entreprenörskap, grundades analysen på tidigare forskning om minoriteter och entreprenörskap med fokus på minoritetskvinnor.

Uppsatsens resultat grundades på personliga intervjuer med fem framgångsrika kvinnliga entreprenörer med invandrarbakgrund som verkat inom Stockholmsområdet i Sverige. Den gemensamma variabeln för dessa kvinnor har varit att de alla blivit entreprenörer genom sin motivation samt användning av sina sociala resurser. Informanterna i studien menade att det var först när beslutet att bli entreprenör var fattat som man vågade söka stöd inom det inre kontaktnätet bestående av etniska landsmän som redan hade etablerat sig som entreprenörer, såväl som via de yttre kontaktnät det svenska samhället erbjöd. På så sätt utnyttjade invandrarkvinnorna sina möjligheter till utbildning – först och främst inom det svenska språket – men även inom olika yrkesutbildningar.

Avgörande faktorer för kvinnornas väg till entreprenörskap har primärt varit deras individuella sociala resurser som styrts av deras etniska bakgrund och deras drivkraft som fungerade som en motvikt till deras traditionella bakgrund. Andra viktiga avgörande faktorer för informanterna bestod av informella samt formella sociala kontakter inom det svenska samhället. Dessa kontakter har gynnat och underlättat deras entreprenörskap i Sverige, menade en majoritet av informanterna.

Nyckelord: Etnisk entreprenörskap, Invandrarkvinnor i Sverige, Socialt kapital, Intersektionalitet, Sociala kontakter, Social status,

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2. Tidigare forskning	3
2.1 Intersektionalitet	3
2.2 Etniskt entreprenörskap	4
2.3 Socialt kapital.....	4
3. Teoretiskt ramverk	7
3.1. Begrepps Förklaringar.....	7
3.2 Etniskt entreprenörskap	7
3.3 Intersektionalitet	9
3.4 Socialt kapital.....	9
4. Metod	12
4.1 Val av metod.....	12
4.2 Urval och avgränsningar	12
4.2.1 Undersökningsspersoner.....	13
4.3 Genomförande.....	13
4.3.1. Artikel - och litteratursökning	13
4.3.2 Datainsamling	14
4.3.3 Databearbetning och analysmetod	15
4.4 Forskningsetiska överväganden	15
4.5 Studiens reliabilitet och validitet.....	16
5. Resultat och analys	17
5.1. Motivationen bakom invandrarkvinnors företagande och entreprenörskap	17
5.2 Socialt kapital som förutsättning för entreprenörskap.....	18
5.3 Socialt kapital som produkt av entreprenörskap.....	22
5.4 Etniskt entreprenörskap	25
6. Diskussion	27
6.1 Resultat & diskussion	27
6.2 Metoddiskussion.....	30
6.3 Vidare forskning.....	30
7. Slutsats	31
Referenser	32
Bilaga 1:	36
Bilaga 2	37

1. Inledning

Idag finns ett växande intresse både inom den politiska såväl som den akademiska sfären för vilka faktorer som ligger bakom olika invandrargrupperns ökade entreprenörskap. Framför allt politikerna har också ett starkt intresse för hur dessa etniska företagskulturer kan uppmuntras. Volery (2007) räknar upp tre olika faktorer som han anser har orsakat ökningen av det "etniska företagandet": Immigrationen, avindustrialiseringen och arbetsbristen (Volery, 2007). Alla dessa faktorer är aktuella i dagens Sverige och därför bör det ofta småskaliga etniska entreprenörskapet uppmärksammas. Trots detta är studier om etniskt entreprenörskap begränsade i Sverige. Därför kommer detta arbete att framförallt stödja sig på internationell forskning.

1.1 Bakgrund

I dagens Sverige diskuteras intensivt fenomenet "invandrare" och huruvida invandringen berikar det svenska samhället eller inte. Det finns en generell bild av sociala skillnader, där olika hierarkier ger företräde åt män och åt dem som tillhör den dominerande etniska eller kulturella gruppen. Bilden av en framgångsrik entreprenör i Sverige är ofta en ung, välutbildad, svensk man med rötter i privilegierade samhällsklasser.

Den mediala bilden av invandrare är däremot ofta stereotyp och förmedlar föreställningen att invandringen är en både ekonomisk och social börda för det svenska samhället. Däremot finns det en positiv bild bland företagargrupporganisationer då det gäller minoritetens företagande. På "Företagskällans" hemsida kan man läsa: "Entreprenörer finns i alla grupper: män och kvinnor, svenskfödda och invandrade, unga och gamla, högutbildade och lågutbildade, rika och fattiga, storstadsbor och landsbygdsbor" (Företagskällan, 2015). Det finns även en del seriösa forskningsrapporter och studier, som lyfter fram de ekonomiskt positiva effekterna av invandringen. Flera tidigare studier som presenteras av Strömbäck (2015) visar att invandrar-företag gynnar majoritetssamhället. Detta är något som det officiella Sverige försöker stimulera bland annat genom ett årligen återkommande kungligt pris till "Årets nybyggare" till några framgångsrika företagare med utländsk bakgrund. Dessutom finns det sedan 1996 insamlingsstiftelsen: "Internationella företagare i Sverige", där företagare med utländsk bakgrund kan söka stöd och där man strävar efter att inte beskriva det "etniska företagandet" som ett problem, utan som en möjlighet för Sverige.

Enligt siffror presenterade av Statistiska centralbyrån (SCB) från 2012 är andelen kvinnor bland företagsledare för alla typer av nystartade företag 30,5 procent, bland människor i Sverige med "svensk bakgrund". För män är siffran 60,7 procent, medan 8,8 procent av företagen har delad ledning. När det gäller personer med utländsk bakgrund är andelen kvinnor i ledningen för nystartade företag 34,2 procent och andelen män 55,6. 10,2 procent av företagen har här delad ledning (SCB, 2018). Det är med andra ord procentuellt sett något vanligare att kvinnor med utländsk bakgrund startar företag än att kvinnor med svensk bakgrund gör det. Detta utmanar de föreställda uppfattningarna att invandrare och kvinnor är förtryckta i sociala hierarkier. Bilden av en invandrarkvinna är bilden av någon som är arbetslös eller jobbar deltid. I dagspressen kan man till exempel läsa att "invandrarkvinnor utgör den enda grupp där arbetslösheten ökar", (Karlsson, 2017) eller att "hårdare krav ska

få invandrarkvinnor i jobb”(Marmorstein, 2017). I en av sina egna rapporter hävdar SCB att: *”Kvinnor med utländsk bakgrund har svårt att komma in på arbetsmarknaden. SCB:s statistik visar att det kan vara lättare för dessa kvinnor att starta företag än att bli anställda.”* (SCB, 2017). Det bör förtydligas att den rena statistiken knappast visar att det skulle vara ”lättare” att starta företag än att bli anställd, dock är det så att den traditionella arbetsmarknaden där man får anställning på grund av sina meriter, varit svårtillgänglig för invandrarkvinnor. Det finns internationell forskning inom ämnesområdet, som visar att invandrarkvinnor kan lyckas som entreprenörer (Levent m fl., 1983), och numera finns det grund i det svenska mångfalds-samhället att studera om detta verkligen är möjligt även i Sverige. Här får föreliggande studie sin mening genom att kvinnliga företagare med invandrarbakgrund själva får komma till tals och redogöra för de skäl som gjort att de valde entreprenörskapet snarare än livet som anställd.

Forskningen inom etniskt entreprenörskap pekar på att skälen till varför individer från minoritetsgrupper tvingas bli entreprenörer är de rådande samhällsstrukturerna, exempelvis diskriminering på arbetsmarknaden, språkbarriär eller institutionella murar. Även om invandrare möter olika hinder i att etablera sig på marknaden, har de ofta tillgångar till både finansiering och kundkrets genom sina sociala nätverk och sociala kontakter.

Brist på ekonomiskt kapital för många invandrarkvinnor använder sig av sina sociala kontakter. Sociala kontakter fungerar många gånger som ersättning för brist på ekonomiskt kapital. Kvinnornas sociala kontakter eller socialt kapital blev en viktig faktor som har gynnat kvinnornas entreprenörskap.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka invandrarkvinnors motivation till att blir entreprenörer och att ta en mer aktiv roll i samhället. Detta övergripande syfte förverkligas inom ramen för en mer specifik undersökning om det sociala kapitalets påverkan på deras val att blir entreprenörer och deras etablerande som företagare i Sverige och som auktoriteter inom sina etniska grupper.

För att besvara syftet har följande frågeställningar formulerats:

1. Vilken roll spelar invandrarkvinnornas sociala nätverk och sociala kontakter för deras beslut om entreprenörskap i Sverige?
2. Vilka faktorer var viktiga för deras etablering som entreprenörer/företagare?
3. Upplever de att deras aktiviteter som entreprenörer har förändrat deras sociala status inom deras etniska grupper i Sverige och har detta i så fall påverkat deras sociala kontakter?

2. Tidigare forskning

2.1 Intersektionalitet

I traditionella samhällen, men även i moderna samhällen i olika grader, råder en obalans i maktförhållandet mellan män och kvinnor, mellan olika inkomstgrupper och mellan etniskt, religiöst och kulturellt skilda grupper. I akademiska sammanhang talar man om "intersektionella studier" när man analyserar hur dessa olika skillnader interagerar och ofta förstärker varandra (De los Reyes & Mulinari, 2005; Lykke, 2013). Det vill säga att en och samma individ upptar samtidigt olika positioner i olika hierarkier. Man är samtidigt man eller kvinna, infödd eller inflyttad, kristen eller muslim, vit eller färgad, rik eller fattig, företagare eller arbetstagare. Dessa skillnader tar sig olika uttryck i olika kulturer. Därför är en kvinna med ursprung i Somalia eller Mellanöstern som bor i Sverige, mindre privilegierad än männen, men också mindre privilegierad än svenskfödda kvinnor (De los Reyes & Mulinari, 2005).

Andra studier som är gjorda av Paulina de los Reyes beskrivs i rapporten: *Arbetslivets (o)synliga murar* (2006) det rådande samhällsklimat i Sverige som består av strukturella diskrimineringar inom arbetsmarknaden och de svåra byråkratiska regelverken i Sverige (P.de los Reyes; 2006). Här pekar hon också på att skälen till varför individer från minoritetsgrupper tvingas bli entreprenörer är exempelvis diskriminering på arbetsmarknaden, språkbarriär eller institutionella murar. Vidare visar studier att invandrare möter olika hinder i att etablera sig på marknaden, men att de ofta har tillgångar till både finansiering och kundkrets genom sina sociala nätverk (P. Stein; 2000).

I denna studie handlar det inte bara om att vara företagare och att tillhöra en etnisk minoritet utan dessutom om att ingå i den "dubbla minoriteten" (etnicitet och genus) att vara invandrare och kvinna. Därför fokuserar den här undersökningen på hur kvinnor med denna dubbla diskriminering använder entreprenörskapet som strategi för att etablera sig som självständiga ekonomiska aktörer i det svenska samhället Sverige.

Detta har uppmärksammats en del i forskningen. Intressant nog antyder dessa studier att den sociala identiteten, som ibland kan ses som en nackdel, tidvis kan omvandlas och nästan bli en fördel eller åtminstone ett verktyg för att profilera sig. I en studie från 1983 som handlar om turkiska kvinnliga företagsägare i Amsterdam konstateras det att de studerade kvinnorna ofta faktiskt använder sig av sin etnicitet och sin kvinnlighet i sitt företagande och att de förvandlar det som man trodde bara var något negativt till något positivt. Det faktum att man utmärker sig från mängden kan vara en affärsmässig fördel förutsatt, att man äger de kvaliteter som krävs för företagande i allmänhet. Att ha en "*etnisk kvinnlig profil*" blir att ha en "*speciell kvinnlig profil*", som gör det möjligt att just profilera sig ännu mer och ibland skapa sympati hos kunder, men även skapa motivation hos företagaren själv att visa att hon duger och är lika kompetent som alla andra (Levent m fl., 1983).

Forskningen kring det etniska företagandet har visat, att invandrarkvinnor kan vända sin identitet till något positivt. Visserligen skulle det vara bedrägligt att bara lyfta fram det positiva och att få allt att framstå enkelt. En annan bild, som inte behöver motsäga den förra, men som fokuserar på svårigheter snarare än på möjligheter, ges i en tidningsartikel

med rubriken *“For minority women in business, social capital counts as much as financial capital”* (Klein, 2014). Där skriver Karen E. Klein om att färgade kvinnor i USA har speciella svårigheter att etablera sig som företagare, eftersom de ofta saknar förebilder och ekonomiskt startkapital, men också oftare möts med likgiltighet eller ointresse från finansiella och kommersiella nätverk. Antalet färgade kvinnor som startar företag ökar men deras företag tenderar att vara mindre och omsätta mindre pengar än företag som ägs av vita kvinnor och av män. Slutsatsen i artikeln är att dessa kvinnors chans att lyckas ligger i att våga satsa på sina nätverk, att hjälpa varandra, men också ta hjälp av män och människor utanför den egna minoriteten. Det handlar också om och att helt enkelt stå upp för sig själv och inte acceptera någon offerroll. En kvinna som intervjuas säger: *“But at some point we have to get out in front of people. You may think you’re protecting yourself by shrinking, but that doesn’t serve you well in the long run”* (Klein, 2014).

2.2 Etniskt entreprenörskap

Ett av de teoretiska begrepp som kommer att användas i studien är ”etniskt entreprenörskap”. Det är ett internationellt välkänt fenomen att människor från etniska minoriteter tenderar att vara mer benägna att starta företag än människor som tillhör dominerande etniska grupper (Aldrich, 1990; Volrey, 2007). I en svensk kontext har detta bland annat uppmärksammats av Entreprenörskapsforum som tagit fram siffror gällande utrikesfödda män, som visar att dessa procentuellt sett är något mer benägna att starta företag än svenska män (Entreprenörskapsforum, 2011).

Mai Camilla Munkejord (2007) redogör i sin norska studie om invandrarkvinnor och entreprenörskap där studiens resultat påvisar hur viktigt entreprenörskapet är för att invandrarkvinnor ska kunna förändra sin sociala status och inkluderas i det nya samhället. I samma studie konstanterar Munkejord (2007) att det etniska nätverket var avgörande för kvinnornas utveckling till egna företagare.

En del resultat av den forskning som bedrivs inom fältet etniskt företagande stärks således av mer konkret inriktade artiklar i dagspress och fackpress. Det handlar mycket om att våga vända minoritetskap och tillskrivet offerskap till revanschlusta, till mod, till beslutsförmåga, till vilja till handling och självbestämmande. Kvinnor från minoriteter som vill bli företagare måste våga utmana en social gräns och presentera sig själva på en social scen där de kanske inte riktigt förväntats ta plats.

Och som de siffror från SCB som tidigare redovisades antyder sker detta till viss del i samhället idag eftersom det de facto finns fler kvinnliga företagare bland invandrargrupper än bland etniska svenskar i Sverige.

2.3 Socialt kapital

Denna studie kommer att fokusera på är hur invandrarkvinnor använder sig av det man kallar ”socialt kapital” (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988) för att nå framgång.

Enligt forskaren Portes (1998) kan det sociala kapitalet inte lösa alla sociala problem i samhället, då det inte alltid är anpassningsbart inom alla samhälleliga kontexter. Porter hävdar att det kan vara helt omöjligt att använda det sociala kapitalet i syfte att förändra social ojämlikhet i samhället. Vad sociala kapitalet däremot kan göra för individen är, menar Porter, att erbjuda individen nya möjligheter, efter att denne har uppnått högre social status och högre social mobilitet, d.v.s. förändrat sitt liv och börjar inkludera sig själv med de privilegierande grupperna i samhället, för då kan hen få tillgång till samma resurser som de välbeställda individerna i samhället alltid haft (Alejandro Portes, 1998).

I sin studie *Social Capital and Entrepreneurship* beskriver Phillip H. Kim and Howard E. Aldrich olika strategier för att bygga upp ett så stort och relevant nätverk som möjlig, både av kunder samt partners. Att socialt kapital i sig skulle vara en fördel för en företagare ifrågasätts aldrig, utan det är konsten att bygga upp ett socialt kapital, som studeras. I deras studie kommer diskussionen in på problemet med "*social boundaries*" där etnicitet nämns som en av flera möjliga hämmande faktorer. Kim och Aldrich menar att sociala begränsningar såsom till exempel att tillhöra och ha huvuddelen av sitt sociala kapital i en viss etnisk minoritet kan vara en faktisk begränsning för företagare (Kim & Aldrich, 2005). Detta betyder att det sociala kapitalet, som i grunden alltid ska ses som en tillgång, kan bli en hämmande faktor för ett etniskt entreprenörskap, eftersom företagare inom en etnisk minoritet dels själva kan möta motstånd och misstänksamhet från den etniska majoriteten, men också riskerar äga hela sitt sociala kapital inom denna minoritet och därmed inte ha något motsvarande kapital från majoritetsgruppen. Att detta är relevant för föreliggande undersökning om invandrarkvinnor i Sverige är uppenbart, eftersom dessa kvinnors sociala kapital riskerar att endast finnas inom en specifik etnisk begränsad grupp. Det kan också vara så att det etniskt begränsade sociala kapitalet kan ses som en begränsning om den aktuella gruppen anses ha låg status i samhället. I sin artikel "*Toward a theory of social capital in entrepreneurship*" hävdar Léo-Pol Dana och Ivan Light att begränsade sociala nätverk ("*closed social networks*") kan bromsa företagare och därmed paradoxalt nog göra det sociala kapitalet till en negativ eller begränsande resurs (Dana & Light, 2012).

Det är viktigt att individer anser sig ha tillgång till socialt kapital i samhället som underlättar samt uppmuntrar till entreprenörskap. Det är en resurs som bidrar till att spara tid och pengar och som skapar möjligheter och inger förtroende. Företagare kan bli inspirerade av sitt sociala kapital att se möjligheter genom att se hur andra gör och kanske helt enkelt träffa potentiella kunder. Enligt de forskare som nyss citerats (Kim & Aldrich, Dana & Light, 2005) kan det sociala kapitalet ha en hämmande effekt om det byggs upp inom en snäv social cirkel som stänger ute möjligheter. Detta gäller då framför allt det etniska företagandet.

En tidigare latinamerikansk undersökning om kvinnor, som tillhör minoritetsgrupper, belyser betydelsen av att inse de strukturella hinder som möter invandrarkvinnor, som försöker etablera sig som entreprenörer. Dessa kvinnor är ofta diskriminerade och därför är deras främsta dilemma att finansiera uppstarten av sin tänkta verksamhet, men eftersom de inte är betrodda av bankerna får de inga lån. Studien visar att kvinnorna fann egna strategiska vägar till finansieringen genom att de drevs av en så stark vilja och envishet, att förbättra sin sociala status och stärka sin socioekonomiska position. Slutligen lyckades de och kunde på så sätt påverka den negativa bilden av sin själva, som de mötte i samhället som invandrarkvinnor (Brazil Jorge Malheiros and Beatriz Padilla; 2013,2014).

Den svenska forskningen om etniskt entreprenörskap är begränsad och den forskning som finns fokuserar på vilka faktorer som påverkar samt vilka etniska grupper, som visar störst intresse till att starta egna företag (Ohlsson m fl., 2011).

3. Teoretiskt ramverk

3.1. Begrepps Förklaringar

I det här avsnittet definieras några av de begrepp som används och ofta återkommer i studien.

Invandrare: 1998 beställde regeringen en utredning och rapport om hur termen "invandrare" skulle användas i officiella dokument. Rekommendationen blev att "begreppet invandrare bör aldrig användas som en beteckning på personer som är födda i Sverige." (Hermansson, Friberg, 2000, 50), denna definition gäller bara människor som verkligen själva har bytt land och flyttat till Sverige och sedan folkbokförts här som ska benämnas som invandrare. Sedan talar man om "*andra generationens invandrare*" eller om människor "*med utländsk bakgrund*", men enligt de riktlinjer som framkommer i denna rapport ska dessa begrepp endast användas om personer som har två föräldrar som fötts i annat land och invandrat till Sverige. I denna studie följs denna rekommendation på så vis att ordet "invandrare" syftar på personer som själva immigrerat till Sverige och försökt etablera sig här. Detta utesluter emellertid inte att delar av den problematik som diskuteras också har bäring på personer med "utländsk bakgrund" i allmänhet eller på personer som av olika anledningar anses tillhöra, och själva anser sig tillhöra, "etniska minoriteter".

Entreprenörskap: Med entreprenör menas en person som tar initiativ till och organiserar en nyskapande verksamhet. Entreprenörskap handlar om kreativitet, initiativkraft, experiment och mångfald (Företagskällan, 2015).

3.2 Etniskt entreprenörskap

Etniskt entreprenörskap innebär helt enkelt att landsmän hjälper varandra genom de etniska nätverk som skapas mellan invandrare från samma ursprung. Detta kan ha avgörande betydelse för att få nyanlända i arbete. Den etniska gruppen kan inte bara vägleda och eventuellt erbjuda jobb till sina egna nytilkomna landsmän, utan skapar också efterfrågan på nya tjänster i samhället och kan på så sätt vinna acceptans för sin närvaro och ibland för sin kultur (Volery, T 2007).

Det är paradoxen, att de negativt laddade uppfattningarna - "invandrare" eller "minoritet" kombineras med de positivt laddade begreppen "företagare" eller "entreprenör", som är intressant för att undersöka i denna studie. Frågan om entreprenörskapets funktion hos minoritetsgrupper, som på olika sätt kan uppfattas som mindre privilegierade, studeras inom det forskningsfält i den akademiska världen som kallas "etniskt entreprenörskap". Teorin och forskningen om etniskt entreprenörskap kommer från USA, där företeelsen kunde iakttas redan på 1880-talet då etablerade invandrare hjälpte sina nyanlända landsmän in på arbetsmarknaden. Begreppet är relevant också för den moderna västvärlden på grund av den invandring som sker idag, då människor från andra kontinenter söker sig till västvärlden, för att skapa sig ett liv i frihet och välstånd. Howard E. Aldrich skriver:

“The growth of new ethnic populations in Europe since 1945 as well as new waves of immigrants to the United States after the 1965 reform of immigration laws has made ethnic enterprise a topic of international concern” (Aldrich, 1990).

De stora migrationerna konstruerar det etniska företagandet till ett ämne med internationell relevans. T. Volery (2007) hävdar följande om etniskt entreprenörskap.

“With the recent growth of new ethnic populations in Western societies, ethnic business is no longer a matter of strictly historical interest” (Volery, 2007).

Det etniska företagandet är inte längre bara ett ämne i ett historiskt perspektiv, utan det är påtagligt relevant även i dagens Sverige. Volery anser att det idag finns tre faktorer som orsakar behovet av “etniska företagandet”: Den omfattande immigrationen i västvärlden, den försämrade arbetsmarknaden som slår särskilt hårt mot immigranter och till sist avindustrialiseringen av västvärlden, vilket medför att det småskaliga företagandet får större betydelse (Volery, 2007).

Forskningen ser i allmänhet positivt på etniskt entreprenörskap och menar att dessa etniska nätverk kan ha avgörande betydelse för att få nyanlända i arbete. Den etniska gruppen kan inte bara vägleda och eventuellt erbjuda jobb till sina egna nytillkomna landsmän, utan skapar också efterfrågan på nya tjänster i samhället och kan på så sätt vinna acceptans för sin närvaro och ibland för sin kultur. Thierry Volery ger också en definition på vad en “etnisk grupp” innebär och hänvisar då till tidigare forskning i ämnet och citerar M. J. Yinger som definierar “ethnic group” så här:

“A segment of a larger society whose members are thought, by themselves or others, to have common origin and to share important segments of a common culture and who in addition participate in shared activities in which the common origin and culture are significant ingredients” (Yinger, 1985).

En etnisk grupp innefattar således tanken på att de som tillhör gruppen på något sätt delar “activities”, aktiviteter, sätt att leva, sätt att vara, i vilka ursprunget spelar en betydelsefull roll.

Det finns även en medvetenhet inom den svenska akademiska forskningen om det etniska företagandet. I en “kunskapsöversikt” från Lund diskuteras följaktligen invandrarrelaterat företagande. Där säger man att forskningen gått från att se på det etniska företagandet som ett resultat av kulturella faktorer (“invandrarna är vana klara sig själva”) till att också vara ett resultat av samhällsstrukturella faktorer, där svårigheten att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden är en sådan faktor. (Klinthäll m fl., 2016) En annan publikation som också behandlar detta ämne är “Egenföretagande bland *invandrare och svenskfödda i Sverige – en flernivåanalys*” (Ohlsson, m fl., 39-8), där det bland annat framhålls att invandrarnas specifika ursprung verkar vara en irrelevant faktor för att förstå deras vilja till entreprenörskap. Därför bör det rimligtvis handa om strukturella faktorer i Sverige eller om den identitet som “invandrare” som människor får i och med att de byter land.

3.3 Intersektionalitet

Intersektionalitet innebär då en och samma individ samtidigt innehar olika positioner i olika hierarkier. Man är samtidigt man eller kvinna, infödd eller inflyttad, kristen eller muslim, vit eller färgad, rik eller fattig, företagare eller arbetstagare. Dessa skillnader tar sig olika uttryck i olika kulturer. I akademiska sammanhang talar man om "intersektionella studier" när man analyserar hur olika skillnader interagerar och ofta förstärker varandra (De los Reyes & Mulinari, 2005; Lykke, 2013).

Frågan om social status, om agens, om frihet och om möjlighet att agera utanför den roll man tillskrivs på grund av sin identitet har på senare år diskuterats livligt inom intersektionalitetsteorin. Teorin om intersektionalitet används framför allt inom genusvetenskapen, för att studera både könsdiskriminering och etnisk diskriminering och hur dessa kan fungera gemensamt och förstärka varandra. I grund regelmissiga och botten är det en teori som syftar till att beskriva makt och underordning. Tanken med att införa ett begrepp som intersektionalitet är att påvisa hur underordningen kan vara flerfaldig och komplicerad. Paulina De los Reyes och Diana Mulinari (2005) menar att en intersektionell analys belyser samt undersöker genom genusprisma på interaktionen mellan de individuella, institutionella och strukturella nivåerna i olika hierarkisystem, för att se hur dessa olika mönster av förtryck förstärker varandra (De los Reyes & Mulinari, 2005). Patriarkala och rasistiska fördomar fortlever ofta inom olika institutioner och påverkar på så sätt att vissa individer inte ges samma möjligheter som andra i samhället. Nina Lykke skriver om intersektionalitet på följande sätt:

Intersektionalitet är en definition av begreppet "intersectionality". Ordet kommer av verbet "to intersect" (*att genomskära, att korsas*). Det rör sig om ett kulturteoretiskt begrepp. Begreppet har använts och används, inte minst inom nordamerikansk genus-, etnicitets- och sexualitetsforskning, för att beskriva en analys som innebär samverkan mellan olika samhälleliga maktasymmetrier, baserade på kategorier såsom genus, sexuell preferens, klass, profession, ålder, nationalitet (Lykke 2013).

Intersektionalitet handlar således om att försöka hantera olika faktorer som alla samtidigt skapar skillnader mellan människor och delar in dem i kategorier eller klasser. Det är inte ovanligt att invandrarkvinnor från Somalia eller Kurdistan, som försöker göra karriär som entreprenörer, uppfattas som dubbelt diskriminerade.

3.4 Socialt kapital

Inom sociologin har begreppet "socialt kapital" använts bland annat av Pierre Bourdieu (1930-2002) och James Coleman (1926-1995). James Colemans regelmissiga an var en av de första att använda sig av denna term och den svenske forskaren Bo Rothstein framhåller Colemans betydelse för forskningen kring socialt kapital i sin studie "*Socialt kapital – ett genombrott för en ny samhällsvetenskaplig teori*" (Rothstein, 2014). Idag är det framför allt Bourdieu man förknippar med olika teorier om "kapital" som faktor eller resurs i sociala interaktioner. Enligt Bourdieu är socialt kapital en mänsklig resurs, som är knuten till sociala

nätverk, till den hjälp, den kraft man kan få av de vänner, de bekanta, de samarbetspartners vars stöd eller hjälp man kan räkna med när man försöker slå sig fram på den sociala scenen.

Bourdieu menar att socialt kapital är summan av de resurser som finns tillgängliga för en individ eller en grupp genom att ha tillgång till ett bestående nätverk av relationer av ömsesidigt erkännande och tillit. Det sociala kapitalet är en av flera olika typer av "kapital". Det finns ett rent ekonomiskt kapital förstås, men också till exempel ett "kulturellt kapital". Bourdieu menar att det finns ett antal "fält" i varje samhälle, inom vilka man kan vara mer eller mindre resursstark och representera ett större eller mindre värde jämfört med alla andra som finns i samma fält. "Kapital" är alltså inte pengar, utan det är en resurs, en "ekonomisk" tillgång om man så vill, som ger värde och som kan skapa värde. Att inneha mer kapital än någon annan i samma fält är att äga mer status, mer resurser och på så sätt representera ett större värde. Det handlar således om hierarki. Precis som man kan vara mer eller mindre rik på pengar, kan man vara mer eller mindre rik på kulturellt eller på socialt kapital. Har en starkare position i samhället i allmänhet än den som har samma processmodell gäller med utbildningskapital i samhället. Den som har bättre utbildning mindre utbildning i de sammanhang där utbildning har ett värde (Bourdieu, 1986; Eriksson, 2003).

En bra översikt över olika tolkningar av begreppet "socialt kapital" ges i en svensk studie av Malin Eriksson: *Socialt kapital, Teori, begrepp och mätning – en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa* (2003) Eriksson ägnar ett helt kapitel åt den sociologiska betydelsen av begreppet. Bourdieu skriver i *The Forms Of Capital* om det sociala kapitalet, att det handlar om ömsesidighet inom en social grupp:

Social capital is the aggregate of actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition – or in other words to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital (Bourdieu, 1986, 248-9).

Det sociala kapitalet integrerar samman med ett nätverk av relationer som inte behöver vara institutionaliserat, men som delvis också kan vara det, och som på sikt ger värde, resurser åt dem som ingår i nätverket.

Människor med stort socialt kapital har lättare att bli företagare, eftersom de har de kontakter som behövs för att kunna etablera sig. För en företagare som har sin aktivitet inom enklare försäljning till exempel behöver inte ett utbildningskapital, eftersom ingen kommer att köpa en vara bara för att försäljaren har en viss utbildning. Det sociala kapitalet kan däremot vara avgörande när de gäller att utnyttja nödvändiga kontakter eller kanske för att skapa förtroende för sin försäljning av varor eller tjänster. En hårfrisör som känner en stor grupp människor inom den egna minoriteten och som är känd för att vara trevlig och hjälpsam och som kanske i sin tur känner inflytelserika människor, har lätt att få nya kunder, medan en okänd frisör, som inga personer med stort socialt kapital vänder sig till, har svårare att få kunder.

Under kapitlet Tidigare forskning påpekas att ett socialt kapital också kan vara en negativ faktor om det stänger in människor. I detta sammanhang innebär det att man kan ha ett stort socialt kapital inom en grupp, men att detta ensidiga kapital kan begränsa möjligheterna att kunna inträda i en större grupp, eftersom man förknippas så mycket med den speciella gruppen. Därmed kan det finnas isolerade sociala fält i samhället. Samtidigt

som man kan ha ett stort socialt kapital inom gruppen kurder eller somalier kan detta faktum att man kanske ensidigt har sina landsmän som kunder och specialiserar sig på deras önskemål och behov göra att man får ett mycket lågt socialt kapital utanför gruppen. Fördelen med att tala om "social kapital" för att bara tala om "kontakter" eller "nätverk" är att man breddar förståelsen på den kontext som socialt kapital verkar för individer i samhället och definierar tanken på en social marknad där olika aktörer representerar olika värden och där många aktörer försöker maximera sitt eget värde. Att vara entreprenör kräver kanske ett visst kapital, men det kan kanske också ge ett stort socialt kapital om man lyckas. I det mångkulturella Sverige skulle man kunna tala om ett "etniskt kapital" eller "bakgrundskapital", vilka även representerar olika värden på olika sociala marknader.

4. Metod

4.1 Val av metod

För att få en djup samt mångsidig kunskap om hur några kvinnliga företagare med invandrarbakgrund använder sig av entreprenörskap för att etablera sig som självständiga aktörer i det svenska samhället, valdes en kvalitativ intervju som metod för att samla det empiriska arbetet på.

Ewa Fägerborg beskriver fördelarna med kvalitativa studier så här:

”I intervjuer kan den upplevda verkligheten beskrivas och gestaltas genom att människor berättar om sina liv och erfarenheter, sina tankar och upplevelser, genom att de delger sina versioner och tolkningar av skeenden. Individperspektivet gör det möjligt att åstadkomma ett erfarenhetsnära, nyansrikt och mångfacetterat material – med andra ord ett material som erbjuder goda möjligheter för tolkning och analys” (Fägerborg, 2011).

Denna metod är speciellt lämplig då man vill fokusera på informantens erfarenheter och synpunkter om ett specifikt område – i detta fall hur de använde sig av entreprenörskap för att etablera sig som självständiga aktörer i det svenska samhället. Kvalitativa semistrukturerade intervjuer med ett fåtal öppna frågor erbjuder möjligheter för informanterna att utveckla sina svar och för intervjuaren att ställa spontana följdfrågor. Dessutom ges tillfälle att kasta om frågorna vid behov, vilket ökar flexibiliteten och mjukar upp övergången mellan frågorna, så att intervjun blir mer lik ett samtal och då frågorna är mer allmänt hållna kan de stimulera informanten till att berätta (Bryman, 2011). Den stora skillnaden mellan kvantitativ och kvalitativ metod är enligt Bryman (2011) att den kvantitativa metoden koncentrerar sig mest på siffror, medan den kvalitativa fokuserar på ord. Därför använder den kvantitativa metoden (inom samhällsvetenskaplig forskning) ofta enkäter med slutna svarsalternativ, vilka kan bearbetas statistiskt, medan den kvalitativa använder sig av semistrukturerade intervjuer med öppna frågor, vars svar tolkas i ord utifrån någon vetenskaplig teori.

Eftersom tyngdpunkten i denna studie ligger på informanternas egen syn på sig själva, sitt arbete, sin situation och sina erfarenheter blev valet av en kvalitativ metod lämpligast (Bryman, 2011).

4.2 Urval och avgränsningar

De individer som intervjuades valdes genom fyra kriterier. De skulle ha ett eget etablerat företag, de skulle vara kvinnor, de skulle vara invandrare i betydelsen att de själva immigrerat till Sverige och de skulle motsvara den allmänna bild som finns i Sverige idag av en ”invandrare” i den meningen att de skulle tillhöra någon av de betydande grupper immigranter som kommit från Mellanöstern eller Afrika. Dessa kriterier valdes specifikt för att problematisera ett socialt fenomen, om vilket det inte finns särskilt mycket forskning och som berör en grupp individer som möter olika sociala hinder i dagens samhälle. Studien fokuserar således på kvinnor som vi tenderar att placera långt ned i sociala hierarkier. Det är

typiska "invandrarkvinnors" framgångshistoria som denna undersökning vill belysa.

Alla intervjuade kvinnor har verkat som entreprenörer några år i det svenska samhället och definierar sig själva och av andra i omgivningen som framgångsrika företagare. Informanterna har sina företag i Stockholmsregionen. Genom en etablerad bekant kvinnlig företagare med invandrarbakgrund fick jag tips om andra kvinnor, som uppfyllde studiens kriterier för informanter. Detta förfarande kallar Bryman (2011) för snöbollsurvalet, vilket innebär att man inledningsvis kontaktar ett fåtal individer, som är väsentliga för undersökningen och går via dem för att få kontakt med andra lämpliga informanter (Bryman, 2011). På detta sätt kontaktades ytterligare fyra deltagare genom besök deras företag, då de, efter att de blivit informerade om studiens syfte samt sin egen roll i denna, tillfrågades om de var villiga att delta i studien. Därefter skickades ett informationsbrev till var och en av dem (Bilaga 2).

4.2.1 Undersökningspersoner

Fem informanter valdes och deras namn kodades:

Baydan är en kvinna från Somalia som kom till Sverige 1999 och först bosatte sig i Värmland. Hon driver idag en taxifirma. De andra kvinnorna är alla kurder från Turkiet.

Leila äger en skönhetsalong. Hon kom till Sverige 1975 som litet barn.

Katja kom till Sverige 1985, hon var då i äldre tonåren och är företagare inom äldreomsorgen.

Abir kom till Sverige 1981 som tonåring och har idag ett företag inom hemtjänst.

Fatima kom till Sverige som barn och har ett företag inom hårklippning och dessutom ett online bolag för fester.

4.3 Genomförande

4.3.1. Artikel - och litteratursökning

Litteraturanskaffning gjordes genom katalogsökningar på universitetsbiblioteken i Uppsala och på Kristianstads högskola under mars och april månad 2018. alltså Genom inriktning mot ordträffar söktes vetenskapliga artiklar till studien i databaserna Kvinnsam, Jstor och Sociological Abstracts samt Sage Publikationer. Sökningarna gjordes källkritiskt genom en avgränsning till de sökord som var relevanta för studien. Sedan söktes vidare i ytterligare databaser efter artiklar hämtade från vetenskapligt granskade publikationer. Slutligen valdes relevanta studier från samtliga databaser, skrivna på engelska och svenska. Totalt genomfördes fyra likadana sökningar på universitetens databaser för studien.

De sökord som användes för att söka upp för studien relevanta tidigare forskning var följande: (Immigrant* women* and entrepreneurship* Ethnicity* and Entrepreneurship*) (Social capital* and entrepreneurship*) (Immigrant* Women *Entrepreneurship* in Sweden*) (Entrepreneurship and Social capital women) (Minority and entrepreneurship).

Flera av de artiklar som refereras till i studien berör alla dessa ämnesområden. Det kan sägas finnas en tydlig skillnad mellan de studier som i första hand fokuserar på ämnet socialt kapital (exempelvis Bourdieu, Eriksson, Figueira m fl. och Rothstein) de som fokuserar på ämnet etniskt entreprenörskap (Aldrich, Essers m fl., Volery, Zou). Ett tredje ämnesområde inom litteraturen är det som i första hand behandlar ämnet intersektionalitet (De los Reyes & Mulinari, Lykke).

Därefter granskades de artiklar som var relevanta för syftet och frågeställningarna som studien ville besvara och undersöka. Ytterligare sökningar gjordes i Googles sökmotor för att hitta liknande forskning som kunde matchas mot studien. Men det är också så att en del intressant information har hittats utanför den akademiska litteraturen, eftersom ämnet har ett aktuellt intresse. Frågor om företagande, etnicitet, minoritetskap och integration är viktiga i dag i samhället och det finns ett antal rapporter och undersökningar som kan belysa olika aspekter av detta ämne.

4.3.2 Datainsamling

Arbetet inleddes med att en intervjuguide med ett fåtal ostrukturerade öppna frågor konstruerades (Bilaga 2) Fägerborg (2011) skriver att skillnaden mellan strukturerade frågor och ostrukturerade är att i de strukturerade har intervjuaren ett antal förberedda och bestämda frågor, som alla informanterna besvarar i ordningsföljd. Fördelen med detta är att det ger goda möjligheter till att jämföra vad de olika informanterna säger, då man relaterar svaren till exakt samma frågor (Fägerborg, 2011, s. 99). Om frågorna således är ostrukturerade är fördelen att intervjuaren kan anpassa sig efter vad som sägs. Intervjuaren kan ställa relevanta följdfrågor eller låta informanten fortsätta tala om något som vederbörande alltså själv vill lyfta fram och som kanske har betydelse för studien, även om forskaren inte hade förutsett detta. I sin bok Etnografiska metoder talar Patrick Aspers om den "makt-obalans" som kan uppstå i forskningsinriktade intervjuer mellan forskaren och den vars liv eller vardag som ska studeras. Ett sätt att förstöra intervjun är just att styra samtalen för mycket så att informanten inte får uttrycka sig utan styrs helt och hållet av forskarens agenda (Aspers, 2011, 141). Denna varning var jag mycket medveten om under samtliga intervjuer och därför väntade jag extra länge för att ge informanterna gott om tid, innan jag ställde några följdfrågor eller övergick till nästa fråga.

I det här arbetet hade samma frågor förberetts till alla informanter, men samtalen fick flyta ganska fritt och kom att styra de följdfrågor som ställdes. Intervjuerna blev därför också ostrukturerade eller semistrukturerade. Det är enligt Trost (2010) mycket viktigt att informanterna känner sig trygga och bekväma vid intervjutillfället, därför överläts till dem att själva bestämma både tid och plats för intervjuerna, vilka alla (förutom i ett fall där intervjun fick ske per telefon) blev i ett rum på deras respektive arbetsplatser där vi kunde tala ostört.

Alla intervjuerna inleddes med att intervjuaren informerade om Vetenskapsrådets: Forskningsetiska principer och garanterade att dessa skulle gälla samt en förfrågan om informanterna godkände att samtalen spelades in. Alla deltagare accepterade inspelningen av samtalen, som spelades in på min mobil. Så snart som möjligt efter varje intervju transkriberades denna.

4.3.3 Databearbetning och analysmetod

I linje med vad Aspers rekommendationer studerades intervjumaterialet med hjälp av vad som kallas "kodning" för att hitta sammanhängande mönster. Dessa strukturerades upp med hjälp av de frågeställningar och den teori som ligger till grund för uppsatsen. (Aspers, 2011, 167-180). Kodning innebär att man förutsättningslöst läser sitt material och hittar de nyckelord och teman som framstår som signifikativa, för att sedan ta fram textavsnitt som illustrerar de teman som det blev naturligt att fokusera på (Denscombe, 2014, 204). Fyra teman, som dessutom kan uppfattas som kronologiskt sammankopplade, framstod som viktigast:

1. Motivationen bakom invandrarkvinnors företagande och entreprenörskap.
2. Socialt kapital som resurs för entreprenörskap.
3. Socialt kapital som produkt av entreprenörskap.
4. Etniskt entreprenörskap.

I princip kan man säga att kodningen i detta arbete utgår från det teoretiska begreppet "socialt kapital", men det svarar också mot en ganska enkel logik som hade kunnat användas utan det teoretiska begreppet.

4.4 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer: Informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav (Vetenskapsrådets Codex, 2018) Informationskravet kräver att deltagarna i förväg informeras om forskningens syfte, vad deras medverkan innebär samt att deltagande är frivilligt och att intervjun när som helst kan avbrytas utan att skäl för avhoppet behöver anges. Samtyckeskravet innebär att bara deltagaren själv avgör om hen vill delta, konfidentialitetskravet garanterar för individens anonymitet och nyttjandekravet garanterar att den insamlade informationen endast får användas i forskningssammanhang.

Samtliga dessa krav har respekterats i detta arbete på så sätt att alla informanter dels redan vid första kontakten samt även vid intervjutillfället informerades om dessa etiska regler, dels fick ett samtyckesbrev om vad uppsatsen skulle handla om, där deras anonymitet garanterades samt vilka kriterier som låg till grund för valet av informanter. Dessutom informerade brevet om att de när som helst kunde avbryta samarbetet, att deras uppgifter genom intervjun skulle behandla konfidentiellt, att de skulle få läsa transkriptionen av intervjun innan den skulle användas i uppsatsen och att uppsatsen skulle kunna komma att läsas av studenter, men även av vem som helst som var intresserad av ämnet.

På så sätt tillfredsställdes Vetenskapsrådets krav: Att (1) informanterna ska tillfrågas om de vill ta del av forskningsresultaten och (2) att informanterna ska få veta var resultaten kommer att publiceras. Främst då intervjufrågorna var mycket personliga var det speciellt viktigt att iakttas de etiska principerna och då i synnerhet konfidentialitetskravet, vilket bland

annat ledde till att kvinnornas namn inte nämndes i studien och heller deras ålder avslöjas, eftersom den inte är avgörande för forskningsfrågan.

4.5 Studiens reliabilitet och validitet

Kravet på tillförlitlighet och trovärdighet är absolut nödvändiga för att forskningsresultaten ska anses korrekta. Begreppen reliabilitet (tillförlitlighet) och validitet (trovärdighet) har tidigare använts framförallt inom den kvantitativa forskningen, men i och med den samhällsvetenskapliga forskningens framväxt och bruket av kvalitativa metoder har många forskare ansett att dessa begrepp också kan anpassas på den kvalitativa forskningen. (Svensson & Starrin, 1996). Frågan om forskningsarbetets "validitet" är frågan om studien verkligen mäter det som avses att mäta. Därmed är det viktigt att säkerställa, att det man undersöker överensstämmer med det forskningsämne som presenteras och problematiseras i uppsatsen. Med formella termer kan man säga att validiteten "innebär att etablera ett klart samband mellan den teoretiska definitionen (som beskriver det fenomen som ska mätas och den operationella definitionen som klargör hur det ska mätas)" (Hjerm m fl. 2014) eller enklare uttryckt: Validitet handlar om att man verkligen mäter det man ämnar undersöka, medan reliabilitet handlar om att man använder korrekta mätinstrument (Bryman, 2011).

En viktig fråga här är om de kvalitativa intervjuer som här redovisas utgör ett lämpligt underlag för en undersökning om invandrarkvinnors strategier för att etablera sig som entreprenörer och företagare. På det konkreta undersökningsplanet är det svårt att se att undersökningen inte skulle ha god validitet, eftersom urvalet av informanter stämmer exakt med det som ska undersökas.

"Reliabiliteten" hänger ihop med det som sagts om validiteten. Det handlar om den träffsäkerhet och därmed pålitlighet som finns i arbetet. Inom kvantitativa analyser har reliabiliteten att göra med möjligheten att återupprepa samma undersökning och därmed kunna kontrollera resultaten. Inom kvalitativa analyser får pålitligheten snarare vila på den trovärdighet och konsekvens som finns mellan frågeställning, metod och analysmaterial. (Denscombe, 2014). Denna studies avsikt är att studera invandrade kvinnliga entreprenörers förhållande till det sociala kapitalet och det är just invandrarkvinnor som driver företag som har intervjuats och frågorna som ställts har ställts utifrån problemet med det sociala kapitalets roll i deras arbete. En viktig del i kontrollen av arbetets reliabilitet är att uppmärksamma allt för stora avvikelser i svaren. Om svaren går i helt olika riktningar och kommer in på helt olika ämnen kan det antyda att frågorna varit för vaga eller att forskaren inte kunnat styra in informanterna på det ämne som ska undersökas (Denscombe, 2014). Så har det inte blivit i detta arbete utan svaren rör sig inom samma ämnesområde och går oftast att tolka i relation till arbetets grundläggande frågeställningar och dess grundläggande syfte.

5. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras och analyseras informanternas svar, som har strukturerats upp i tre teman, vilka presenteras i en kronologisk ordning efter företagskvinnornas personliga utveckling.

5.1. Motivationen bakom invandrarkvinnors företagande och entreprenörskap

Alla fem kvinnorna härstammar från utomeuropeiska länder och har sitt ursprung i samhällen som man kan beskriva som betydligt mer patriarkala än Sverige. Man kan därmed tro att de fått kämpa mot ett socialt exkluderande stigma i Sverige ("invandrarkvinnor"), men också mot ett visst socialt stigma i sina egna kulturer, eftersom de som kvinnor förväntas att vara hemma och ta hand om barn och familj och inte fungera som familjeförsörjare. Resultaten visar att kvinnorna upplevde sitt liv i Sverige som befriande i förhållande till hur de föreställde sig att det hade varit om de hade bott kvar i sina ursprungsländer. Detta uttryckte de så här:

"I Sverige är man inte bara en kvinna utan en människa". (Abir)

"Kvinnorna i min kultur var osynliga, även om det var kvinnan, min mamma som tog hand om ekonomin i hushållet och förvaltade det. Kvinnan i Sverige är en egen individ som beslutade över sitt liv själv". (Katja)

"Jag är tacksam att jag har blivit entreprenör i just Sverige, då det i min kulturella bakgrund finns många hinder och motgångar som kvinna att bli entreprenör. I min kultur var samhället mer ett manssamhälle, och man har en annan syn på kvinnors roller". (Leila)

"Min personliga driv. Jag är envis, mycket målmedveten som person. För min familj och patriarkala bakgrundsmiljö ville jag på något sätt bevisa att jag som kvinna kunde klara av detta och bli egenföretagare. Detta drev på min entreprenörsutveckling. Män från min kultur ser kvinnan som svag och inte kan komma långt som företagare. Och detta gjorde att jag ville motbevisa männen att jag som kvinna kunde klara av allt. Det var det som inspirerade mig i kampen om en egen firma". (Leila)

Det är följaktligen uppenbart att informanterna upplever en viss tacksamhet mot att ha kommit till Sverige. De trodde knappast att de hade haft samma möjligheter att förverkliga sig själva som entreprenörer om de stannat kvar i sina ursprungsländer och därmed inte kommit i kontakt med den svenska och västerländska kulturen.

I de citerade avsnitten ovan illustreras hur de själva såg kvinnorollen som begränsande i sina ursprungskulturer, men det är också så att de såg denna begränsning som individuella drivkraft som drev dem till att presentera sina visioner på olika sätt som de ansåg vara möjliga vägar i mikro samhället. Informant Leila delgav, att hennes personliga driv att lyckas till viss del kom av en vilja att visa att hon som kvinna inte var sämre än någon man. Hon

vägrade således acceptera rollen som underdånig kvinna i en patriarkal miljö och använde denna vägran för att motivera sig själv att lyckas.

På sätt och vis komplicerar detta det tänkande som finns i intersektionalitetsteorin, vilken handlar om att olika hierarkisystem samverkar och att en individ kan vara dubbelt förtryckt, eftersom hon till exempel är både kvinna och invandrare. Det kan också vara så att de kvinnor som har denna position och som faktiskt blivit självständiga företagare, snarare ska ses som undantag och att deras personliga styrka har gjort det möjligt för dem att använda de här hierarkisystemen, som motivation för att bevisa sin egen kapacitet.

De los Reyes och Mulinari menar att identifikationen av en individ med en viss grupp tenderar att skapa "förenklade och fixerade självbilder" (De los Reyes & Mulinari, 2005, 53) som hindrar frigörelse från sociala roller och förväntningar. Det är just denna spänning mellan officiell bild av offerroll och de intervjuade kvinnornas egen initiativförmåga som kommit att bli den kanske mest spännande dimensionen av detta arbete. De los Reyes och Mulinari säger samtidigt att det inte bör ses som produktivt att helt förneka gruppstillhörighetens betydelse, eftersom det kan omöjliggöra en mer allmän frigörelseprocess i samhället från kollektiv över- och underordning.

5.2 Socialt kapital som förutsättning för entreprenörskap

Kvinnornas styrka kan också bero på att de har befunnit sig i en miljö där det funnits möjlighet att utnyttja ett visst socialt kapital. Några av informanterna nämner att det sociala kapital som påverkat dem i deras val att bli entreprenörer funnits i den närmaste familjeomgivningen. (Katja) talar ganska mycket om sin driftiga familj och sin inspirerande samt företagsamma farmor:

"Jag har alltid varit nära min farmor, som var en mycket stark kvinna och som jag växte upp hos. Hon gav mig många idéer. Familjen ägde mark och producerade livsmedel och farmor producerade honung som gick på export. Ofta talade hon med mig om hur viktigt det var att klara sig själv och menade att allt man vill göra kan man göra bara man har energi och tålamod". (Baydan)

Det är också en form av socialt kapital, att växa upp i en miljö där företagande är en självklarhet och där man får styrka av förebilder i den direkta omgivningen. (Informant Leila) framställde genom intervjun att hennes mamma, som var städerska, startade ett eget företag. Hon visade på så sätt att det var möjligt att driva ett företag själv, trots att hon var kvinna i en mansdominerad kultur.

Baydan som kom från Somalia, hamnade 1999 i en liten ort i Värmland, där det inte fanns så många invandrare och möttes därför av stort intresse och välvilja av ortsbefolkningen. Hon återgav i intervjun nedan:

"Eftersom jag som invandrare upplevdes ganska spännande av invånarna tog de kontakt med mig. Ville hjälpa mig på alla sätt. Detta gjorde att jag snabbt lärde mig svenska och fick ett svenskt kontaktnät". (Baydan)

Hon menade dessutom att hon inte upplevde att hon missgynnats av sin utländska bakgrund i Sverige, utan tvärtom verkade hon ha kunnat dra nytta av sina kontakter med de etniska

svenskar hon lärde känna under sin första tid i Sverige. Baydan har inte någon företagarbakgrund i sin egen familj, men har fått hjälp med att starta eget entreprenörskap av etniska bekanta som var egna väletablerade entreprenörer.

Av intervjuerna framgick även de kvinnor som kom till Sverige i tonåren kunde dra nytta av sina kontakter med det svenska samhället, bland annat via SFI – undervisningen. Gemensamt för dessa informanter var att deras första kontakter med svenskar sker med personer i den offentliga verksamheten – handläggare på migrationsverket, på arbetsförmedlingen och på socialkontoret samt SFI-lärare. De har också gemensamt att de vidareutbildade sig inom olika yrkesutbildningar, efter att de klarat av SFI – utbildningen. På utbildningarna lärde de känna andra människor, både svenskar och invandrare från andra kulturer. Utbildning gav således inte bara ett utbildningskapital, utan också ett socialt kapital. Katja kan ses som typexempel när hon kom till Sverige som 16-åring. Hon började på SFI, gick sedan gymnasiet. Hon ville bli läkare, men lyckades inte komma in på utbildningen, utan skaffade sig istället en design-utbildning. Senare läste hon in en sjuksköterskeexamen, medan hon jobbade som vårdbiträde läste hon även svenska med en grupp invandrare på halvtid. Idag driver hon ett bolag inom äldreomsorgen. Flera av kvinnorna poängterade hur viktigt det är att se möjligheterna, skaffa sig information och inte vara rädd att ta del av utbildningar eller utnyttja sina kontakter för att lära sig och få veta mer om det svenska samhället. Leila berättade angående detta:

”Det finns mycket hjälp i samhället. Tro på dig själv och dina mål! Idag finns mycket tillrättalagt för invandrare och företagare i samhället. Samhälles stöd är stort idag, men du ska själv ta reda på alla dina rättigheter och vilka vägar du själv kan ta”.(Leila)

Det sociala kapitalet består med andra ord också i förmågan att kunna använda sig av de resurser som finns i Sverige och då upptäcka att de människor som jobbar som SFI-lärare, rådgivare, arbetsförmedlare osv, kan och vill hjälpa till. Leila säger att hon fått mycket stöd från det svenska samhället:

”Jag tror att om man anpassar sig i det svenska samhället så kan man göra mycket när man lärt sig om de rättigheter man har i samhället. Jag har inte blivit bromsad på grund av att jag är kvinna och jag har bara fått positiva frågor om mitt namn, eftersom folk förvånats av mitt utländska namn därför att jag inte bryter och kan det svenska samhället”. (Leila)

Att kunna använda sig av dessa möjligheter och rättigheter bör rimligtvis kunna ses som ett socialt kapital, eller åtminstone som en förutsättning för att skapa ett socialt kapital, trots att detta kanske handlar mer om formella resurser och rättigheter, så blir det ett socialt kapital, eftersom man skapar personliga relationer till de människor som kan hjälpa. Man lär känna andra människor med samma intressen och man kan få idéer om vad som är möjligt i Sverige och hur man ska göra för att förverkliga sina drömmar.

Bourdieu skrev tidigare att det sociala kapitalet också kunde vara institutionaliserat. Detta är uppenbarligen fallet då man lär känna människor som man kommer i kontakt med på myndigheter och utbildningar. Bo Rothstein beskriver det svenska samhället som ett samhälle med högt generellt socialt kapital, det vill säga som ett samhälle där människor säger att de vågar lita på andra. (Rothstein, 2014). Socialt kapital och tillit samverkar med varandra vilka även konstrueras genom olika samhälles kontext för kvinnorna att samverka

och förlita sig på. Denna tillit från kvinnorna består av etnisk tillit, samhällstillit och genustillit vilka verkar vara de faktorer som centraliserar socialt kapital för kvinnorna. Informanternas första tillit består av deras etniska nätverk och här kan man tänka sig att människor från samhällen där man förlitar sig mer på familj och vänner än på samhällets institutioner behöver lära sig att lita på myndigheter och institutioner.

Alla fem kvinnor säger sig ha byggt upp ett visst nätverk med svenskar och alla menar att goda kunskaper i svenska språket är en förutsättning för att bli entreprenör i Sverige. Att det ingår svenskar i en invandrades sociala nätverk är mycket betydelsefullt, för språket är nödvändigt för kommunikationen och genom att ha svenska vänner tvingas man att tala svenska och ju intensivare man umgås ju mer lär man sig, därför blir svenskarna en betydelsefull faktor i en invandrades sociala kapital. Katja säger uttryckligen: "Största resursen för invandrarpersoner är språket". Alla fem kvinnor talar utmärkt svenska, nästan helt utan brytning, och detta beror enligt dem själva på att de skaffat sig ett etniskt svenskt nätverk. Intressant nog visar en studie över "etniskt företagande" i Amsterdam att kvinnliga entreprenörer med utländskt ursprung var mycket bättre på att tala holländska än deras manliga motsvarigheter (Levent m fl., 1983). Informanterna i studien umgås alltså med svenskar och har därmed överskridit de sociala gränser som kan finnas mellan etniska grupper. Denna kontakt har varit svår att etablera, men på olika vägar har de utvecklat relationer med svenskar. Katja berättar:

"Min SFI-lärare var den första personen med svensk etnicitet och hon hjälpte mig mycket med att komma in i det svenska samhället. Jag började arbeta i en förening, som den svenska läraren jobbade i, där jag fick ta del av olika aktiviteter för att hjälpa nyanlända invandrarkvinnor på olika sätt och där såg jag tydligt hur olika kvinnans identitet i det svenska samhället var till skillnad från det samhälle jag och de flesta andra invandrarkvinnor kom från. Genom arbetet i föreningen blev jag kompis med flera etniska svenska kvinnor. Flera av dem tillhör mina bästa vänner än idag". (Katja)

Det har funnits en tendens hos dessa kvinnor att skaffa svenska vänner. Detta uttalades av några av kvinnorna, men det betonades aldrig riktigt så mycket som vikten av inspiration hemifrån eller vikten av att våga utmana fördomar. Det är uppenbart att detta är kvinnor som skaffat sig ett socialt kapital i det svenska samhället.

Det sociala kapitalet består också av kontakter inom den egna etniska gruppen eller med andra etniska grupper, som lever i minoritet i Sverige. Det finns en allmän uppfattning inom den forskning som sysslar med etniskt företagande att minoritetsgruppernas egna nätverk har en mycket stor betydelse för deras företagande. "Networks that exist in many ethnic minority communities are often considered vital to the start-up of ethnic enterprise." (Blount et al., 2013). Abir säger: "För mig har mitt kurdiska nätverk varit viktig från det sociala stödet för mitt entreprenörskap, två av mina kurdiska vänner som alltid stöttat mig." Baydan berättade i intervjun att hon vände sig till sitt etniska nätverk i första hand där deras stöd i det svenska samhället skapade en trygg grund för henne vilket var avgörande för hennes entreprenörs utveckling i Sverige.

"Efter sju år, när jag jobbat inom vården på heltidstjänst och som ensamstående mamma till fem barn kämpat själv, att få ihop allt kände jag att det var inget socialt liv som passade mig längre och då sökte jag allt mer till olika vägar för att bli entreprenör och använda min kapacitet till det jag trodde

var en bättre möjlighet än det jag hade. Därför frågade jag själv andra entreprenörer med somalisk bakgrund om de kunde vägleda mig, vilket hände. En somalisk kille hjälpte mig att planera och visade mig olika områden så att jag kunde fullfölja mina mål. Sedan gick allting vägen och jag började stegvis bygga ut mitt taxibolag och kundkrets. Idag har jag drivit det i några år och jag kan kalla mig en somalisk entreprenör i Sverige.” (Abir)

Det här citatet visar tydligt hur det ”etniska företagandet” kan dra nytta av ett socialt kapital som finns inom den egna etniska gruppen. En ensamstående mamma tycker inte, att hon tjänar de pengar hon är värd på sitt vanliga jobb och beslutar sig för att försöka bryta sig ur sin tillvaro och vänder sig då till landsmän som gått före henne. Där får hon den hjälp hon frågar efter och behöver. Kvinnliga entreprenörer i Sverige med bakgrund i Mellanöstern eller Afrika har flera värderingssystem att förhålla sig till. De tillhör en etnisk minoritet men är dessutom kvinnor. Speciellt för somaliska kvinnor finns det en bild av dessa som förtryckta och passiviserade, åtminstone i förhållande till det svenska arbetslivet. Intersektionalitetsperspektivet fokuserar att beskriva olika och samverkande system för makt och underordning. För att definiera om kapital kan nämnas att dessa kvinnor anses ha ett lite kapital i form av status och tilltro och agens kanske, men frågan är om inte deras etniska tillhörighet erbjuder ett visst etniskt kapital i form av nätverk eller möjliga sådana inom den egna gruppen.

Utan att gå mer precist in på hur det gått till säger Fatima på samma sätt att hon fått mycket hjälp av andra invandrarkvinnor:

”Det som påverkade mig var att jag fick mycket hjälp, bra kontakter och nätverk genom andra invandrarkvinnor som lyckats med sitt entreprenörskap, vilka stöttade mig. Jag utvecklade mitt entreprenörskap till ett mer personlig entreprenörskap.” (Fatima)

Det verkar följaktligen samverkas en solidaritet inom de etniska grupperna, och speciellt kanske mellan kvinnor, som gör att det sociala nätverket inom den egna etniska gruppen, men också, vilket är viktigt, inom den större gruppen ”invandrarkvinnor” i allmänhet, blir betydelsefullt. Man hjälper varandra, man visar att det går, man inspirerar och stöttar.

Genom att komma igång med utbildningar, genom att möta svenska myndighetspersoner som välvilligt informerar och stöttar får man igång ett socialt nätverk med etniska svenskar som kan visa sig viktigt, bland annat för att lära sig det svenska språket. Men det kan också vara viktigt att ha tillgång till ett stöttande nätverk inom den egna gruppen. Och som studien framlade etniska kartan är inspirationen hemifrån även avgörande för kvinnornas entreprenörskaps utveckling. Man vet att farmor klarade sig som företagare och man förstår ungefär hur det går till och hur mycket arbete som krävs och då vågar man satsa själv.

Rimligtvis hänger alla dessa olika faktorer ihop, även om ingen av kvinnorna uttrycker det så. Det kanske är inspirationen man får hemifrån, förebilderna i ens egna släkten, som ibland driver på människor att ta för sig av det som erbjuds. Det kan också bero på att man vet hur det fungerade för farmor som man förstår vikten av att skaffa kontakter och utnyttja dessa. Med rätt bakgrund och rätt förutsättningar kan man alltså trotsa sociala fördomar om vem man är och vad man ska göra och bryta barriärer och även som kvinna i en minoritetskultur i Sverige ta sig fram som entreprenör. Men det är också bra om man kan orientera sig i det svenska samhället och ta del av vad som erbjuds i form av utbildningar och rådgivning.

5.3 Socialt kapital som produkt av entreprenörskap

Den mer övergripande frågan blir om dessa kvinnor förmådde komma ur den offerroll som den dubbla diskrimineringen tenderade att tilldela dem. Frågan är också om entreprenörskapet, som per definition innebär handling, initiativförmåga, ansvar, är en väg fram till "kapital" och frihet och självständighet istället för underordning. Det framgår av resultatet att informanterna upplevde att entreprenörskapet blev en väg till att skapa ett socialt kapital, som sedan i sin tur bidrog till att befästa framgången.

Studien visar också hur viktigt informanterna ansåg att det var att **våga**. När informanterna skulle ge exempel på goda råd till andra invandrarkvinnor, som funderar på att starta ett eget företag säger de just att de ska **våga**:

"Att våga tro på sin egen förmåga, att söka sig till olika möjligheter - för det finns att börja ett företag på i samhället. Vill man ha frihet över sina arbetstider, ett eget företag där du är din egen chef och utvecklas som entreprenör skulle jag råda starkt att bli entreprenör". (Baydan)

"Till invandrarkvinnor säger jag Våga! tro på dig, er själva! Begränsa dig inte!" (Leila)

"Mitt råd är att de ska våga tro på sig själva, som invandrarkvinnor, de ska tro på sina idéer och sina sociala resurser och kapital." (Katja)

"Var inte rädda för rädslan kan begränsa dig, men kommer du över den och vågar, lyckas du." (Abir)

"Att våga tro på sig själv, planera sina entreprenörs mål grundligt." (Fatima)

Dessa citat visar att det visserligen inte var självklart för kvinnorna att våga, men det gjorde de och därför ville de nu uppmana andra kvinnor att våga göra samma sak. De var stolta över att ha övervunnit rädslan, vågat utmana ödet och de sociala begränsningarna.

"Vill man ha frihet över sina arbetstider, ett eget företag där du är din egen chef och utvecklas som entreprenör skulle jag råda starkt att bli entreprenör." (Baydan)

"Att äga sin frihet, att vara sin egen chef". Det låter inte riktigt som den vanliga mediala bilden av en somalisk kvinna i samhället i Sverige.

Informanternas berättelser vittnar om att de numera är personer som andra vänder sig till för att få råd, vilket kan tolkas som att de själva har skapat ett socialt kapital genom att engagera sig i näringslivet och genom att visa andra vad som är möjligt.

Det är av vikt att kvinnorna själva får komma till tals, vilket påvisas genom intervjun nedan med några längre citat som illustrerar att kvinnorna genom sitt engagemang även skapar socialt kapital som andra individer i samhället kan dra nytta av.

"Jag fungerar som nätverk och jag ger rådgivning till yngre invandrarkvinnor, för jag tror att de ser mig som en lyckad invandrarkvinna. Och de känner trygghet då vi delar invandrabakgrund. Jag delar med mig dem mina

personliga framgångsrecept och misstag. När jag startade hade jag inte dessa råd och ingen medsystem som kunde hjälpa mig. Jag ger alltid ärliga svar till alla.” (Leila)

Informant Leila kunde som intervjun ovan illustrerar nu själv bistå med ett socialt kapital, en informell resurs som hon sa att hon själv saknade när hon började. Ett socialt kapital som existerar inom gruppen invandrarkvinnor. De nya entreprenörerna kände trygghet i att hon själv var invandrarkvinna. Informant Leila menade att invandrarkvinnor kan – och syftade på att de borde – anställa andra invandrare, för att använda och stärka de sociala nätverk som finns inom gruppen invandrarkvinnor:

”Anställa andra invandrarkvinnor som kan bidra med sin kunskap för att på så sätt integrera utländska kvinnor genom att skapa etniska stöd och nätverk och börja redan på skolnivå att det finns många möjligheter. Stöd som är anpassade till gruppen invandrare. Utöka ett fungerande etniskt nätverk mellan invandrare, invandrarbarn så att kunskapen ökar i en generations led för en positiv samhälls förändring bestående av invandrare som är väl etablerade i sitt svenska samhälle.” (Leila)

Hon betonade öppet i intervjun om vikten av att invandrarna själva skapar nätverk för invandrare där socialt kapital kan skapas och hämtas av dem som behöver det. Invandrare kan anställa andra invandrare och ta vara på deras kunskaper och hjälpa dem in i samhället. Entreprenören drivs och påverkas av sin nya entreprenörs identitet, och får samtidigt nya roller av samhällets aktiviteter av att vara en aktiv agent i integrationen, hon går före och skapar möjligheter för formella och informella nätverk inom minoriteter där man hjälper varandra.

Informant Katja talade länge om hur viktig hon blivit för andra invandrarkvinnor genom sitt entreprenörskap. Hon har gett dem anställningar, rådgivning, coaching och hjälpt dem till utbildning:

”Jag har gjort mycket genom mitt entreprenörskap genom att hjälpa andra invandrarpersoner som inte förstod hur dem kunde komma ut i samhället. Jag gav dem möjligheter att jobba lite. De visste inte mycket om sina rättigheter i samhället.”

”Jag såg invandrarkvinnor som resurs och hjälpte dem med mycket, utbildning, jobb och personlig coaching. Det var genom mitt entreprenörskap som jag hjälpte många svaga grupper, invandrarkvinnor jag kände att samhället behövde dem.”

”När jag kom i kontakt med äldre människor som kvinnorna jobbade med som med sina äldre då de i sin kultur tycker det var en skam att någon annan skulle ta hand om deras äldre. Jag lärde dem att söka jobba i Sverige, jag lärde dem att det var viktigt att komma ut i samhället.”

”Jag pushade kvinnorna att komma in i samhället. Jag gav dem utbildning deltid och fick jobba extra hos mig. Utvecklade dem som personer och som individer i samhället. Sverige behöver invandrarkvinnor då jag såg att invandrare, då jag såg att dem behövdes i samhället.”

"Jag såg att invandrarkvinnor var duktiga att ta hand om äldreomsorg, men dem var osynliga och jag gjorde dem synliga i samhället för att hjälpa dem med allt som krävdes för att dem skulle vara en del av samhället."

"När jag såg dessa kvinnor, kom jag att tänkte på min kultur där kvinnorna gjorde och kunde mycket men var osynliga i samhället. Jag visade dem att dem inte var ensamma utan att dem bara behövde stöden för att komma ut och jag gav mycket engagemang i detta arbete genom mitt entreprenörskap för att hjälpa ut svaga grupper i samhället." (Katja)

Informant Katja lyfter fram viktiga faktorer som behöver sägas här i intervju citatet ovan, om hur en framgångsrik och driftig person som skaffat sig kunskap om hur majoritetssamhället fungerar kan hjälpa andra personer med likartad bakgrund ut i samhället. Och det handlade inte bara om att hjälpa andra kvinnliga entreprenörer, utan om att ta ett stort socialt ansvar för människor som hon på något sätt kände samhörighet med. Hon gav dem anställning, hon hjälpte dem att komma igång med studier, hon engagerade sig och blev själv en resurs i andra invandrarkvinnors liv.

Det är vanligt att tro att varje etnisk minoritet skapar sin egen avgränsade grupp inom vilken man skapar förtroende och solidaritet, men av intervjuerna framkom det att invandrarkvinnor i Sverige ser andra invandrarkvinnor i allmänhet som individer ur samma grupp. Man vill gärna bidra till att hjälpa människor som befinner sig i samma minoritetskap i förhållande till majoritetsgruppen, utan att man nödvändigtvis måste ha exakt samma ursprung. Alejandro Portes talar om "*bounded solidaritet*" (Portes, 1998) inom sociala eller etniska grupper apropå det sociala kapitalet och skriver att identifieringen med den egna gruppen kan vara en stark motivator för solidaritet och positivt socialt handlande. Detta strider alltså emot resultatet i föreliggande studie, där informanterna sällan talade om sin egna specifika etniska grupp, utan snarare om invandrarkvinnor i allmänhet.

Även Informant Abir talade i intervjun mycket om det sociala kapital hon byggt upp genom sin framgång. Till skillnad från Kaja tog hon inte upp att hon hjälpte andra, utan hon pratade om "social status". På frågan hur entreprenörskapet hade förändrat hennes sociala liv svarar hon:

"Jag har fått en annan social status nu när jag har etablerat mitt entreprenörskap och folk i min omgivning ser att det går framåt, har jag fått mycket positivt bemötande, speciellt inom sociala media och på nätet där jag driver mitt entreprenörskap. Det är mycket jobb för mig och erbjudande från andra internationella entreprenörskvinnor som vill samarbeta med mig." (Abir)

Hon förklarade helt enkelt att framgång leder till framgång, eftersom framgång ger social status och socialt kapital. På grund av att hon visade att hon var framgångsrik fick hon andras förtroende och därmed lättare erbjudanden "från andra internationella entreprenörskvinnor", som ville samarbeta med henne.

Fatima talade i intervjun om sig själv i termer av "nätverk" och beskrev hur hon erbjöd andra invandrarkvinnor hjälp och stöd. Hon blev en resurs och en person, som det var bra att känna:

"Jag fungerar som nätverk och jag ger rådgivning till yngre invandrarkvinnor, för jag tror att de ser mig som en lyckad invandrarkvinna. Och de känner

trygghet då vi delar invandrarbakgrund. Jag delar med mig av mina personliga framgångsrecept och misstag. När jag startade hade jag inte dessa råd och ingen medsystemer som kunde hjälpa mig. Jag ger alltid ärliga svar till alla.”
(Fatima)

Här talade Informant Fatima om att hon själv som invandrarkvinna och entreprenör gått före och visat vägen in i företagande och självständighet. Hon har blivit spindeln i det sociala nätverket – ett nätverk som inte fanns, när hon själv en gång hade behövt det. Hon uttryckte sig solidariskt och talade om sina ”medsyster”.

Det bör här framhållas att forskningen om det sociala kapitalet delvis har velat lyfta fram en altruistisk dimension hos människan. Det vill säga att det sociala kapitalets roll i det mänskliga livet visar att alla individer inte alltid kan vara nyttomaximerande individualister, utan att vi som människor också mår bra av och har något att vinna på att hjälpa andra. I sin artikel om det sociala kapitalet skriver Bo Rothstein om Coleman och hans stora verk om social kapital, att det kan ligga i människors intresse att hjälpa andra:

En viktig utgångspunkt för Coleman var dessutom att människors intressen inte är så egoistiska som den neo-klassiska ekonomiska teorin antagit. En mängd empiriska resultat har visat att den renodlat egenintresserade nyttomaximeraren är en tämligen sällsynt figur (Jones 1999). Särskilt när det gällde att åstadkomma kollektiva nyttigheter (t ex en ren miljö, en fungerande rättsordning, etc.), så spelade det sociala kapitalet enligt Coleman en avgörande roll (Rothstein, 2014).

Det sociala kapitalet är en resurs för den individ som äger det, men det blir också en resurs som kommer andra till del och som motsäger den alltför enkla principen att egenintresset alltid bara kommer oss själva till nytta. Att berika sitt sociala kapital blir också att skapa möjligheter för andra.

5.4 Etniskt entreprenörskap

Vid samtliga intervjuer har också det som i den akademiska kontexten kallas ”etniskt entreprenörskap” tangerats, vilket är naturligt då studien bygger på intervjuer med kvinnliga entreprenörer med invandrarbakgrund. Kanske är det så att denna typ av företagande fungerar som en integrationsmaskin, på så vis att det dels uppmuntrar invandrare som har svårt att få anställning, att själva starta företag och etablera sig i samhället, men också på så vis att det skapar etniska nätverk där människor som gått före blir förebilder för andra och dessutom kanske tenderar att anställa människor med likartad bakgrund.

I en artikel om det etniska entreprenörskapet där den dittillsvarande forskningen diskuteras och utvärderas framhåller Min Zhou att många forskare har intresserat sig för ekonomiska och etniska faktorer bakom det etniska entreprenörskapet. Däremot har man tenderat att negligera det som har med nätverksbyggande och socialt kapital att göra. Min Zhou skriver:

The burgeoning research on ethnic entrepreneurship has been more concerned with the causes and effects of entrepreneurship on economic integration among immigrant and ethnic minorities than with its influence on the social

contexts mediating ethnic economic life and has largely overlooked its non-economic effects. Some noneconomic effects, such as serving as an alternative means to social status recognition, nurturing entrepreneurial spirit, providing role modelling that inspires others to follow suit, and strengthening social networks locally and internationally, are noted in existing literature but lack further investigation (Zhou, 2004, 1060).

Det som Zhou här efterfrågar från forskningen är en medvetenhet om entreprenörskapets positiva sociala effekter för att bygga nätverk, skapa arbete och helt enkelt skapa förtroende för människor från etniska minoriteter. Ekonomisk företagsamhet kan bli social företagsamhet, ekonomisk kreativitet kan bli social kreativitet och då blir ekonomiskt kapital socialt kapital. Detta överensstämmer nästan exakt med vad informanten Fatima ansåg. Hon föreslog nämligen att samhället borde uppmuntra skapandet av etniska nätverk:

”Samhället skulle kunna hjälpa invandrarkvinnor genom att synliggöra deras kunskaper och resurser och göra det lättare för dem att starta egna företag. Man skulle också kunna organisera någon form av hjälp till självhjälp, genom att anställa mer erfarna invandrarkvinnor, som kan guida de nyanlända kvinnorna i det svenska samhället. På så sätt skulle integrationen bli snabbare, för om dessa kvinnor fick etniskt stöd från andra kvinnor som varit längre tid i Sverige. Det vore bra om man började redan när flickorna gick i skolan med att visa dem vilka möjligheter som finns.” (Fatima)

Informant Fatima visade här hur entreprenörskapet blir en väg till insikt om vikten av det sociala kapitalet, och om vikten av nätverk där människor med likartad bakgrund hjälper varandra. Hon visade också en medvetenhet om det etniska företagandets positiva roll för integration av nya grupper i samhället. Invandrare som redan är väletablerade kan hjälpa nyanlända, de kan fungera som förebilder och de kan erbjuda anställningar och visa hur det går till att skapa sig ett eget och självständigt liv som entreprenör. Tidigare forskning har också visat hur immigrerade entreprenörer, kan bidra till att dra med sina landsmän in i den globaliserade världen, där man dels kan behålla delar av sitt ursprung men ändå verka som ekonomisk agent i en modern värld:

“Together, migrant entrepreneurs endowed with higher levels of capital may act as institution reformers and promote the cosmopolitan mind-set by influencing the beliefs, incentives and behaviors of those embedded in more entrenched traditional institutions” (Figueira m fl., 2016, abstract).

6. Diskussion

6.1 Resultat & diskussion

I denna studie har syftet varit att undersöka flera olika faktorer kring invandrarkvinnors entreprenörskap i Sverige. Det övergripande syftet har varit att undersöka hur invandrarkvinnorna använt sig av entreprenörskapet som en väg bort från arbetslöshet och den offerroll som de vanligtvis tilldelats. En annan viktig faktor som studien tagit upp är det sociala kapitalets betydelse, både som stimulans för informanternas personliga vilja att bli entreprenörer, men också vilka sociala faktorer som varit avgörande för deras entreprenörsutveckling. Dessutom behandlas hur kvinnorna i nuläget själva upplever sig som lyckade entreprenörer i det svenska samhället och på vilket sätt detta har påverkat deras formella och informella sociala kontakter.

I studien har jag kunnat skönja ett mönster som besvarar studiens syfte. Detta består av tre övergripande faktorer: Genus, sociala kontakter samt personliga egenskaper, vilka alla i kombination fungerat som väsentliga beståndsdelar i kvinnornas väg till eget entreprenörskap. Dessa faktorer kan flätas ihop med tidigare forskning inom ämnena: Etnisk entreprenörskap, socialt kapital samt intersektionalitet.

Det kan ses som problematiskt att samla ihop kvinnor från olika länder och behandla dem som "invandrarkvinnor" i allmänhet, men faktum är att det är så kvinnorna i undersökningen talar om sig själva och varandra: "Det finns svenskar och det finns invandrare". Detta förvånar och oroar mig. Varför identifierar sig dessa väl etablerade kvinnor, som har ett rikt svenskt nätverk, talar svenska utan brytning, har svenska utbildningar och bedriver sina företag i Sverige, med alla andra utrikesfödda kvinnor i Sverige och inte med andra svenskfödda kvinnliga företagare? Detta ger associationer till det impopulära uttrycket: "Vi och Dem" och gynnar på inte sätt integrationen, som på sätt och vis är denna studies indirekta syfte – nämligen hur kvinnor med utländsk bakgrund genom entreprenörskap kan integreras i det svenska samhället. Även om det inom invandrargrupperna kan föreligga en stor medvetenhet om de stora kulturella skillnaderna mellan olika nationaliteter, är det ändå så att många personer med olika invandrarbakgrund har likartade erfarenheter i Sverige, eftersom de erbjudits samma stöd eller möts av samma brist på stöd samt har likartad status i och med att de är "invandrare".

Alla informanterna har sitt ursprung i patriarkaliska samhällen. Man kan alltså lätt tro att de som invandrarkvinnor fått kämpa mot ett dubbelt socialt exkluderande – kvinna och invandrare, vilka egenskaper dessutom enligt De los Reyes m.fl. både integrerar och förstärker varandra. Därför är en kvinna med ursprung i Somalia eller Mellanöstern i sin etniska grupp mindre privilegierad än männen från ursprungslandet, men också mindre privilegierad än svenskfödda kvinnor (De los Reyes & Mulinari, 2005).

Några av informanterna har inspirerats till sitt entreprenörskap av andra starka kvinnor i sin omedelbara närhet i deras tidigare hemland. Detta har på sätt och vis kullkastat den gängse bilden av den förtryckta kvinnan i ett patriarkaliskt samhälle. Andra informanter har fått sin motivation till att starta eget i opposition mot sin ursprungskulturs kvinnosyn. Gemensamt för samtliga är att svårigheterna att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden fått dem att

söka sig andra vägar för sin försörjning. Detta är en av de saker som Paulina de los Reyes tar upp i sin kritik av det rådande samhällsklimat i Sverige, där hon även kritiserar de strukturella diskrimineringar inom arbetsmarknaden och de svåra byråkratiska regelverken (P.de los Reyes; 2006). Hon menar att skälen till varför individer från minoritetsgrupper tvingas bli entreprenörer är diskriminering på arbetsmarknaden, språkbarriär eller institutionella murar (P. Stein; 2000). Studien visade också att invandrare möter hinder i att etablera sig på marknaden, men att de ofta har tillgångar till både finansiering och kundkrets genom sina sociala nätverk.

Kvinnorna i studien framhöll att några av de viktigaste faktorerna för att lyckas som entreprenör i Sverige är det svenska språket, ett brett socialt kapital som består av både svenskar, invandrare i allmänhet, men självklart också medlemmar ur den egna etiska gruppen. Det anses vara problematiskt för nyanlända i Sverige att få kontakt med svenskarna, men att det ingår svenskar i en invandrarens sociala nätverk är mycket betydelsefullt. Phillip H. Kim och Howard E. Aldrich har uppmärksammat detta problem och redogör i sin studie för olika strategier för att bygga upp ett så stort och relevant nätverk som möjligt. Att socialt kapital i sig skulle vara en fördel för en företagare ifrågasätter de aldrig, däremot hävdar de att om man har huvuddelen av sitt sociala kapital i en viss etnisk minoritet kan detta hämma ens möjligheter som företagare (Kim & Aldrich, 2005, 45). De menar att den egna etiska gruppen dels kan visa misstänksamhet mot i synnerhet en landsmaninna, som försöker förändra sitt liv och därför bryter mot gruppens seder och traditioner, dels genom att man genom alltför intensivt umgänge med sina landsmän begränsar möjligheterna att utvidga sitt sociala kapital med individer från majoritetsgruppen. Det är uppenbart att den här studiens informanter skaffat sig ett socialt kapital bland svenskar och det gjorde de redan vid sin ankomst då de knöt närmare kontakter med personer vid de myndigheter de inledningsvis kom i kontakt med. Genom olika utbildningar fick de igång ett socialt nätverk med både andra invandrare och etniska svenskar, vilket sedan utvidgades genom arbeten och föreningsverksamhet. Léo-Pol Dana och Ivan Light tar upp problemen med alltför begränsade sociala nätverk (*"closed social networks"*) och de menar att detta – i synnerhet om den aktuella etniska minoriteten vill bromsa företagaren - kan göra det sociala kapitalet negativt (Dana & Light, 2012,35).

Mai Camilla Munkejords (2007) understryker däremot i sin norska studie, det etniska nätverket betydelse för kvinnornas utveckling till egna företagare, för självklart är det också viktigt att ha tillgång till ett stöttande nätverk inom den egna etniska gruppen. Visserligen var det bara en av informanterna som berättade om hur hon fått hjälp av landsmän då hon startade sitt företag, men mellan raderna kan man förstå att även de övriga kvinnorna på olika sätt har haft nytta av sina landsmän, vilket framförallt initialt är viktigt för den som vill förändra sin situation. En annan studie som ytterligare poängterar fördelarna med att ha ett rikt kontaktnät med sina landsmän är Levents m fl. (1983) studie som handlar om hur turkiska kvinnliga företagsägare i Amsterdam, lyckosamt använt sin etnicitet och sin kvinnlighet till en *"speciellt etnisk kvinnlig profil"*, som gjorde det möjligt att profilera sin verksamhet mer (Levent m fl., 1983). Alejandro Portes (1998) anser däremot att det sociala kapitalet inte är särskilt användbart förrän entreprenören är etablerad och har uppnått en viss social status. Ett sådant synsätt kan skönjas även i kvinnornas berättelser om hur deras sociala kontakter förbättrats och hur de idag själva utgör en värdefull kontakt för andra invandrakvinnor, som vill skapa sig en framtid som entreprenörer i Sverige. Intresset för att människor från etniska minoriteter är mer benägna att starta företag än människor som

tillhör den dominerande etniska gruppen har ökat (Aldrich, 1990; Volrey, 2007). Men hitintills har forskningen fokuserat på utrikesfödda män. Entreprenörskapsforum (2011) har exempelvis publicerat siffror, som visar att utrikesfödda män procentuellt sett är något mer benägna att starta företag än svenska män (Entreprenörskapsforum, 2011).

Det är däremot svårare att få fram artiklar om kvinnornas entreprenörskap, men vissa resultat av den forskning som ändå bedrivs har blivit mer lättillgängliga, genom artiklar i dagstidningar och fackpress. Dessa artiklar handlar mycket om att våga vända minoritetskap och tillskriven offerroll till revanschlusta, till mod och till en vilja att själv få bestämma. Kvinnor från minoriteter som vill bli företagare måste våga. Just detta ord: Våga återkommer i samtliga informanternas råd till potentiella kvinnliga företagare. Det är också uppenbart att studien handlar om kvinnor som vågat. Redan initialt, kanske när de väl insett betydelsen av den svenska synen på jämställdhet, revolterade kvinnorna mot sin egen grupps fördomsfyllda kvinnosyn och började på så sätt sin målmedvetna strävan mot ett friare och självständigare liv. För vissa av kvinnorna var detta inte så stora problem då deras närmaste hade en mer liberal syn, medan två andra informanter fick strida intensivt mot sina närmaste för att kunna gå vidare mot sin dröm. En annan kamp som informanterna utkämpade var mot de så kallade strukturella hinder som ofta möter invandrarkvinnor, som försöker etablera sig som entreprenörer. Den mest påtagliga och svårhanterliga av dessa är den ekonomiska. Trots att de finansiella problemen aldrig riktigt behandlades i studiens intervjuer upplever jag att informanterna hade finansiella problem, vilka ofta löstes genom privatlån från den egna etiska sfären, eftersom bankerna var negativa till att låna ut. Egentligen är det förvånande att inte samtalen med kvinnorna handlade mer om pengar – grunden för uppsatsen var ju entreprenörskap. Detta beror naturligtvis på att inga finansiella frågor ställdes, men också på människors ovilja att vilja prata om pengar. I alla fall vittnar detta antagande om vilken vikt det egna etniska sociala kapitalet har.

Brazil Jorge Malheiros and Beatriz Padilla; (2013,2014) visar i sin brasilianska undersökning att invandrarkvinnor, som ofta är diskriminerade och därför inte är betrodda, sällan får banklån. Studien visar att kvinnorna fann egna strategiska vägar till finansieringen (Brazil Jorge Malheiros and Beatriz Padilla; 2013,2014). Samma fenomen visar sig i Karen Kleins (2014) studie om färgade amerikanska kvinnors speciella svårigheter att etablera sig som företagare. Där visar hon på hur deras avsaknad av förebilder och ekonomiskt startkapital, men också ofta likgiltiga bemötande från finansiella och kommersiella nätverk försvårar kvinnornas karriärmöjligheter. Slutsatsen i artikeln är att kvinnornas chans att lyckas handlar om att våga satsa på sina nätverk, att hjälpa varandra, men också våga ta hjälp av män och människor utanför den egna minoriteten. Det handlar också om och att helt enkelt stå upp för sig själv och inte acceptera någon offerroll (Klein, 2014).

Min bild av invandrarkvinnan som offer har modifierats kraftigt genom resultatet av denna studie, som visar hur vissa kvinnor tagit sig fram och etablerat sig genom att våga satsa på företagande och entreprenörskap. Kanske är det så att just dessa kvinnors styrka, intelligens och karaktärer är unika och att de därför ska ses som undantag och att det framförallt är deras personliga styrka, som gjort det möjligt för dem att använda de här hierarkisystemen, som motivation för att bevisa sin egen kapacitet.

6.2 Metoddiskussion

För att fånga upp kvinnornas personliga upplevelser av kampen för att starta ett eget företag i ett för dem nytt land ansågs kvalitativa intervjuer vara mest lämpade, vilket visade sig vara ett korrekt val. Eftersom intervjufrågorna var öppna och få till antalet kunde informanterna både personligt och uttömmande berätta om sin ibland mödosamma väg från ung invandrarkvinna i ett främmande land till en etablerad företagare i samma lands huvudstadsregion. Jag anser att det var framför allt två faktorer som gjorde att intervjuerna blev så innehållsrika och intressanta och det var dels de fåtal väl formulerade intervjufrågorna, dels den avslappnade och trygga miljön i vilken intervjuerna genomfördes. Eftersom frågorna var ostrukturerade gavs också möjlighet att såsom Bryman (2011) rekommenderar, kasta om dem vid behov, vilket ökade flexibiliteten och mjukade upp övergångarna mellan frågorna, så att intervjun blev mer lik ett samtal och därmed mer avslappnad. Dock, gällde miljövalet bara fyra av informanterna, eftersom en av kvinnorna av praktiska skäl måste intervjuas per telefon. Trots detta avvek inte hennes berättelse mycket från de övrigas, men det är klart att det kan ha funnits andra områden som inte kom fram på grund av hennes speciella intervjusituation. Ytterligare en orsak till de, enligt min åsikt framgångsrika intervjuerna var att jag hela tiden var medveten om Patrick Aspers varning om att inte förstöra intervjun genom att styra samtalet för mycket (Aspers, 2011, 141), utan jag väntade extra länge innan jag ställde några följdfrågor eller övergick till nästa fråga, så att kvinnorna fick möjlighet att tänka efter och ge nyanserade och uttömmande svar. Urvalet av informanter är naturligtvis kraftigt avgränsat i förhållande till antalet kvinnliga entreprenörer, som är invandrare, men undersökningens resultat kan i alla fall ge en idé om vilka sociala strategier som finns tillgängliga idag i Sverige för invandrarkvinnor för att etablera sig som företagare. Så även om studiens resultat inte är generaliserbar så visar den på vilket sätt en grupp invandrarkvinnor skapat en viss form av oberoende i det svenska samhället. Eftersom de kvinnor som intervjuats har liknande erfarenheter och har en liknande bakgrund verkar det som om arbetet skulle äga en viss generaliserbarhet, men detta är naturligtvis i grund och botten en hypotes.

6.3 Vidare forskning

Denna undersökning kan ses som en pilotstudie för vidare forskning kring flera områden inom ämnen som är relevanta inom etniska undersökningar, arbetsmarknads- och integrationsstudier. Ett värdefullt och adekvat ämne vore att undersöka vilka nätverk, som skulle kunna formas genom att koppla ihop framgångsrika och lyckade etniska entreprenörer och deras nyanlända landsmän. En sådan forskning skulle kunna bidra med information, som skulle kunna gynna integrationen och samhällsdelaktighet för nyanlända individer i Sverige.

7. Slutsats

Studiens slutsats visar flera faktorer som var avgörande för invandrarkvinnornas väg till entreprenörskap. Dessa var kvinnornas individuella sociala resurser som påverkats av deras etniska bakgrund, deras drivkraft, som fungerade som en motvikt till deras traditionella bakgrund, men också informella och formella sociala kontakterna i det svenska samhället, som majoriteten av informanterna menade gynnade och underlättade deras entreprenörskap. Det var också viktigt för dem att ha ett tryggt nätverk. Detta nätverk var på två plan: Det inre planen som var riktad mot deras etniska grupp och den yttre planen som var riktad mot det svenska samhällets sociala nätverk. De inre nätverken bestod av landsmän, som lyckats som entreprenörer i Sverige, vilka kunde vägleda kvinnorna i deras första entreprenörs steg. De yttre nätverken riktade sig mot de formella kontakterna i det svenska samhället, där de kunde inhämta utbildning och kunskap om hur samhället fungerade. Där skedde även deras första sociala kontakter med etniska svenskar.

Resultatet visar att det är viktigt med ingångsslussar. En annan viktig faktor som identifierats är informanternas upplevelser av att ha haft en främjande miljö, men även den etniska trappan som de kunde ta sina första entreprenörers steg på. En annan slutsats som denna studie kom fram till var den starka genusådran som majoriteten av de intervjuade kvinnorna delade med varandra. För informanterna var det viktigt att som invandrarkvinna i Sverige skapa sig nya strategier som genererade nya möjligheter, social status och rörligare socialt engagemang i det svenska samhället. Viktigt att notera är även den bild som kvinnorna ofta betonade, där de såg entreprenörskapet som en form av kvinnlig frigörelse. Slutligen kan konstateras att för kvinnorna var den svenska inställningen om demokrati och jämlikhet mycket betydelsefull i motsats till de patriarkaliska normerna från den egna etniska gruppen, som dämpat deras drömmar att förverkliga sitt entreprenörskap och sin ekonomiska frigörelse.

Referenser

Aldrich, Howard E. & Waldinger, Roger, "Ethnicity and Entrepreneurship", *Annual Review of Sociology*, Vol. 16 (1990), pp. 111-135.

Aspers, Patrick (2011): *Etnografiska metoder*, Malmö, Liber, 2a upplagan.

Blount, Ian Y, Smith, Dlemonize A. och Hill, James A, "Minority business networks as sources of social capital for minority firm", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, Vol. 18, No. 3 (2013) 1350019 (13 pages).

Bourdieu, Pierre (1986): "The Forms of Capital" in *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, utgiven av J. G. Richardson. New York, Greenwood Press, s. 241-258

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2.uppl.) Malmö: Liber.

Coleman, James S., "Social capital in the creation of human capital", *American Journal of Sociology*, Vol. 94, 1988.

Dana, Léo-Pol and Light, Ivan, *Toward a theory of social capital in entrepreneurship*, *International Journal of Social Sciences*, 2012, 1 (1), s. 35–54.

De los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana (2005): *Intersektionalitet: Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Stockholm, Liber.

Denscombe, Martyn (2014): *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, översatt från engelska, Lund, Studentlitteratur, 3e upplagan.

Eriksson, Malin (2003): Socialt kapital, *Teori, begrepp och mätning – en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa*, Umeå, Umeå Universitet, Cerum: Working paper, 60:2003

Essers, Caroline and Tedmanson, Deirdre (2014): "Upsetting 'Others' in the Netherlands: Narratives of Muslim Turkish Migrant Businesswomen at the Crossroads of Ethnicity, Gender and Religion", *Gender Work and Organization*, Volume 21, nr 4, July 2014, s. 353-367

Figueira, Catarina, Caselli, Giorgio and Theodorakopoulos, Nicholas (2016): "Migrant entrepreneurs as cosmopolitan change agents": A Bourdieuan perspective on capital accumulation", *Society and Business Review*, Vol. 11 Issue: 3, s. 297-312, <https://doi.org/10.1108/SBR-10-2015-0064>

Fägerborg, Eva, "Intervjuer" i Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus, 2011: *Etnologiskt fältarbete*, Studentlitteratur.

Hermansson, Gunnar och Friberg, Annika (2000), "Begreppet invandrare – användningen i myndigheters verksamhet", rapport från Regeringskansliet, Kulturdepartementet.

Hjerm, M, Lindgren, S & Nilsson, M, (2014), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, Gleerups.

Karlsson, Pär, *Aftonbladet*, "Invandrarkvinnor, enda gruppen där arbetslösheten ökar", 2017-11-29, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/dd5yoO/invandrarkvinnor-enda-gruppen-dar-arbetslosheten-okar>

Klein, Karen E: *Bloomberg, Business*, *For minority women in business, social capital counts as much as financial capital*, 2014-07-25, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-25/for-minority-women-in-business-social-capital-counts-as-much-as-financial-capital>, hämtad, 2018-08-27.

Klinthäll, M., Mitchell, C., Schölin, T., Slavnic, Z., & Urban, S. (2016). *Invandring och företagande: Kunskapsöversikt*. (Statens offentliga utredningar; Vol. 2016, Nr. 7). Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Levent, Tuzin Bayvan, Masurel Enno and Nijkam, Peter (1983): *Diversity in Entrepreneurship: Ethnic and Female Roles in Urban Economic Life*, Fondazione Eni Enrico Mattei, 1983, s. 1, <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/03068290310497495?journalCode=ijse>, hämtad 2018-09-03.

Leonard, Madeleine, "Bonding and Bridging Social Capital: Reflections from Belfast", *Sociology*, 2004, vol. 38, s. 927-944.

Lykke, Nina, "Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen"; *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1/03, s. 47-56.

Mai Camilla Munkejord; *Immigrant entrepreneurship contextualised: Becoming a female migrant entrepreneur in rural Norway*. (2017).

Marmorstein, Elisabeth, *SvT Nyheter*, "Hårdare krav ska få invandrarkvinnor i jobb", 2017-03-12, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/haddy-i-sverige-maste-man-jobba>

Ohlsson, Henrik; Broome, Per; Bevelander, Peter (2011)"Egenföretagande bland invandrare och svenskfödda i Sverige – en flernivåanalys", *Ekonomisk debatt*, 39-8.

Portes, Alejandro, "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology", *Annual Reviews Sociology*, 1998, s. 1-24.

Phillip H. Kim, Philip H and Aldrich, Howard E, *Social Capital and Entrepreneurship*, Department of Sociology, University of North Carolina at Chapel Hill, 2005, s. 45

Howard E. Aldrich (2002), *Ethnicity and Entrepreneurship*, *Annual Review of Sociology*.

Rothstein, Bo, "Socialt kapital – ett genombrott för en ny samhällsvetenskaplig teori." s. 309-315. PDF, 2014.

Rothstein, Bo & Kumlin, Staffan, "Demokrati, socialt kapital och förtroende", i *Land du välsignade*, Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.), SOM-rapport, 2001, PDF, s. 49-62.

Volery, Thierry (2007): "Ethnic entrepreneurship: a theoretical framework, in *Handbook of Research on Ethnic Minority Entrepreneurship*, Northampton (USA), Elgar Edward Publishing, ed. Léo-Paul Dana, s. 30-41.

M. J. Yinger, M. J. (1985): "Ethnicity", in *Annual Review of Sociology*. (1985). 11, s. 151-180.

Svensson, Per-Gunnar och Starrin Beng (1996) : Kvalitativa studier i teori och praktik. Studentlitteratur Lund.

Trost, Jan & Hultåker, Oscar. (2016). *Enkätboken 5*. [moderniserade och rev.] uppl., Lund: Studentlitteratur.

Zhou, Minh, "Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergence's, Controversies, and Conceptual Advancements": *The International Migration Review*, Vol. 38, No. 3, (Fall, 2004), pp. 1040-1074.

Elektroniska referenser

Entreprenörskapsforum, 2011, "Den företagsamme invandraren är ingen myt – i alla fall inte bland de högutbildade": <https://entreprenorskapsforum.se/forskning/thulins-tabeller/thulins-tabeller-%E2%80%93-december-2011/>

Esser.C and Benschop.Y. (2009). *Gender and ethnicity within entrepreneurial contexts Muslim businesswomen doing boundary work: The negotiation of Islam*: DOI: 10, 1177/0018726708101042 2009; 62; 403.

Företagskällan, 2015, "Vad är en entreprenör?": <https://www.foretagskallan.se/foretagskallan-nyheter/lektionsforslag/vad-ar-en-entreprenor-2/>

Malheiros and B.Padilla. (2013, 2014) *Can stigma become a resource "The mobilization of aesthetic–corporal capital by female immigrant entrepreneurs from Brazil"*: <http://dx.doi.org/10.1080/1070289X.2014.950970>

Munkejord. (2017) *Immigrant entrepreneurship contextualized: Becoming a female migrant entrepreneur in rural Norway*: <https://doi.org/10.1108/JEC-05-2015-0029>

Portes. A. *Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology*, Vol. 24 (1998): <https://www.jstor.org/stable/223472> Accessed: 20-12-2018 12:06 UTC

Statistiska Centralbyrån, Jämställdhetsstatistik, *Entreprenörskap och företagande*, Excelfil, uppdaterad 2018-06-07, <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/jamstallldhet/jamstallldhetsstatistik/> hämtad 2018-08-26.

Statistiska Centralbyrån, "Vanligare att kvinnor med utländsk bakgrund är företagare än anställda", 2017-04-0: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Vanligare-att-kvinnor-med-utlandsk-bakgrund-ar-foretagare-an-anstallda/>

Strömbäck. J., *I nationens intresse*. (2015): www.reforminstitutet.se/wp/wp-content/.../08/I-nationens-intresse--2015-06-15.pdf

Vetenskapsrådet, CODEX, *Forskningsetiska principer – inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf, hämtad 2018-09-01.

Bilaga 1: Semisstrukturerade intervjufrågor till utlandsfödda kvinnliga entreprenörer

1. Berätta lite om Din bakgrund!
2. Berätta om vägen in i det svenska samhället!
3. Berätta om din väg till ditt entreprenörskap?
4. Hur reagerar människor och samhället idag på Dig som invandrarkvinna och entreprenör?
5. Vilka råd vill Du ge andra invandrarkvinnor som vill starta eget och vilka råd vill Du ge det svenska samhället för att underlätta för dessa kvinnor?

Bilaga 2: Informations och samtyckesbrev

Denna kandidatuppsats handlar om invandrarkvinnors entreprenörskap och undersökningen kommer att bygga på intervjuer med er informanter för att studera följande fråga: På vilket sätt ni har lyckats med att bli entreprenörer i det svenska samhället? Syftet med studien är bland annat att få kunskap om vilka faktorer som påverkat invandrarkvinnors entreprenörskap och särskilt den roll som faktorn socialt kapital har för invandrarkvinnor som lever i det svenska samhället.

Syftet är också att den kunskap som studien kommer fram till skall vara till gagn för både andra utlandsfödda kvinnor, som drömmer om att "starta eget", men även för det svenska samhället för att integrera invandrarkvinnor på den svenska arbetsmarknaden. Det är för att nå dessa mål som jag önskar få intervjua Dig - som är en kvinna och har en annan etnisk bakgrund än den svenska. Du måste vara över 18 år, ha levt i Sverige i några år och kunna tala och förstå svenska språket då intervjuerna sker på svenska, samt ha kunskaper om hur det svenska samhället fungerar. Du skall också på egen hand eller med stöd av andra ha startat ett eget företag och där din roll kan kallas entreprenör.

Samtliga respondenter garanteras anonymitet. Medverkan är frivilligt och kan när som helst avbrytas, utan att några skäl behöver redovisas och materialet (intervjuerna) kommer att förvaras på ett säkert sätt, så att inga obehöriga kan ta del av det. Självklart kommer inte heller intervjuerna att överlåtas till/för någon annan verksamhet. För att ytterligare stärka din trygghet kommer Du att få läsa och godkänna transkriptionen av intervjun innan den används i uppsatsen. Du är alltid välkommen att ställa frågor om studien.

Resultatet från undersökningen kommer att publiceras bland andra kandidatuppsatser på nätet, men dess viktigaste mål är att bli föremål för en examination på Sociologiska institutionen i Uppsala.

Tack.

Med vänlig hälsning.

Faria Mohamud. Student på Uppsala universitet.

Student:

Faria Mohamud.

Telefon: xxxx

Epost: xxv@com

Handledare: Henrik Furst.

E-post: henrik.furst@soc.uu.se

Kursansvarig: Fredrik Palm.

E-post: Fredrik.Palm@mcb.uu.se